



LIST ZA SOKOLSKI NARAŠTAJ

GODINA XX

BROJ 10

SADRŽAJ

	STRANA
1. Deveti oktobar	242
2. Kako je govoril naš kralj Aleksander I. Zedinitelj	243
3. Našoj braći češkoslovačkim naraštajcima!	244
4. Верност за верност!	245
5. Један национални револуционар из Херцеговине	246
6. Dan slobode	250
7. Novinar univerzalnog formata	250
8. Zakaj — kam?	253
9. Napred	257
10. Lužičko-srpske basne	258
11. Moda, njen namen, pretiravanje v modi, posledice in vzroki takega ravnanja	259
12. Pesem sokolskih legij	262
13. Naši pesnici: Девети октобар. — U spomen mrtvih. — Meditacije u ranoj jeseni. — Mrtvim Sokolima. — Рудар. — После катастрофе. — Starom prijatelju. — Junačkoj braći Čehoslovacima. — Сунчево рођење	263
14. Radovi našeg naraštaja: Kralju Mučeniku	268
15. Glasnik: † Knez Arsen. — Pretsednik Beneš ostupio. — Čežnja za domovinom. — Kako je oglušio Beethoven. — Koliko ima banaka na svijetu. — Domaće životinje kod mravi. — Za šalu	279

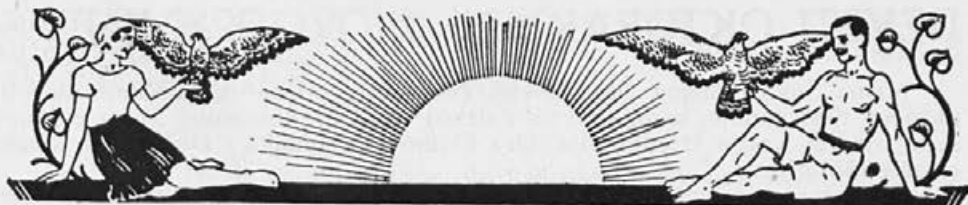
»Sokolić« izlazi na kraju svakoga meseca. Godišnja pretplata Din 20'—, polu-godišnja Din 10'—, pojedini broj Din 2'—.

Urednik: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Izdaje Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije (E. Gangl). — Naslov uprave: Uprava sokolskih listova, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. Telefon br. 2312. Račun pošt. štedionice 12.943.

Rukopisi se šalju na adresu urednika, pretplate i narudžbe upravi sokolskih listova.

Tiskā: Učiteljska tiskara u Ljubljani (pretstavnik Francè Štrukelj).



U LJUBLJANI, OKTOBAR 1938
GODINA XX ● BROJ 10



VITEŠKI KRALJ ALEKSANDAR I UJEDINITELJ

Nema Sokola, nema Jugoslovena kome nije poznat kobni dan: deveti oktobar 1934 godine, kada smo na dalekoj obali Sredozemnog Mora u Mar-seju, izgubili Kralja Ujedinitelja, Oca Domovine, Junaka i Državnika, kome ravnog bilo nije...

I kad god nam se vrati dan Deveti oktobar, svi ćemo osetiti bol zadane nam rane, koju više niko neće moći zalečiti. I mi koji smo preživeli tragediju Devetog oktobra, pričaćemo o njoj našim mladima. Tako će večno živeti sećanje na taj dan. A misli naše vek će poletati tako prema Oplencu, gde u seni slavom ovenčanih zastava sniva večni san Onaj, koji nam je pod tim zastavama izvojevao slobodu i ujedinjenje, ispunivši davne želje roda našega, koji je osvetio Kosovo i sve one koji su pali za slobodu, da i sam Svojom krvlju zapečati najveće delo Svog života: slobodnu i ujedinjenu Jugoslaviju.

Svakog Devetog oktobra dopiraće u još jačem tonu do nas Njegov poslednji poklik: »Čuvajte Jugoslaviju, kojim nam u amanet predade Delo Svoje, a koji mi nikad nismo zaboravili, na koji mi uvek mislimo.

Sećaće nas Deveti oktobar onog tužnog dočeka Mrtvog Sokola, kada su Ga milioni Njegovih vernih podanika u neizrecivom bolu dočekali na kolonima, u neprekidnom špaliru od plavoga Jadrana, pa sve do Oplenca. I danju i noću klečao je narod sa suzama u očima i jecajima na ustima, ranjenoga srca čekao je da u sjaju bakalja pozdravi Onoga, koga je tako zanosno pozdravljao kada je prolazio u slavlju selima našim, kličući Mu: »Nema Kralja kao što je naš!»

Naša žalost onih crnih oktobarskih dana zadivila je čitav svet. Sve se divilo našoj boli videći u njoj bezgraničnu ljubav, kojom je naš narod voleo Kralja svoje krvi i svog jezika. Sve je bilo gotovo, da u boj poleti da osveti Njegovu smrt.

U najvećoj boli koja nas je ikada zadesila našli smo se svi okupljeni oko Prestola, na koji je seo prvi Sin Njegov, starešina nas Sokola, kao mladi Vladar Velike Otadžbine, da uz ceo narod nastavi Delo Onoga, koje nam na samrti u amanet predade rečima: Čuvajte Jugoslaviju!

Neprijatelji naši misliše, da ćemo klonuti u velikom bolu, da ćemo biti obezglavljeni, da će nas nestati, kada je nestalo Njega... Ali se prevariše. Njegova smrt još nas je čvršće i jače povezala oko Prestola, gde su nam bile oči uprte u Njegova naslednika, dok su se misli kupile na Oplencu nošene klikom svih Jugoslovena: Mirno snivaj, Oče Domovine, Viteški Kralju Ujedinitelju, mirno snivaj, mi čuvamo Jugoslaviju i Delo Tvoje! Sokoli, vojska i ceo narod znaće da brane tekovine slobode i jedinstva! Dok je nas biće i Jugoslavije!

Na Oplencu smo crpeli nove snage za naš rad, u kom smo nalazili utehe i meleme za tešku ranu, koju nam zadade smrt najvećega Kralja. Otuda je strujala u naša srca nova snaga i vera u bolju budućnost našega naroda, koji je morao da podnese tolike žrtve, pa na koncu i gubitak svog Ujedinitelja i Vode. Osnajeni i okrepljeni mi smo stisli naše redove, zatamili u sebi veliku bol i krenuli napred u našem radu. A svaki Deveti oktobar seća nas, da smo sve bliže onom velikom danu, kada će naš mladi Vladar, Kralj-Soko Petar Drugi Karađorđević navršiti osamnaest godina i postati punoletnim, da uzme državno kormilo u Svoje ruke. I onda ćemo ponoviti naš zavet, da ćemo Čuvati Jugoslaviju i slobodu jedinstvenoga naroda našega!

*

Četiri su prošle godine od marsejskog atentata. Četiri godine nema Njega među nama!... Ali Njegov duh je s nama, utelovljen u jedinstvenoj Jugoslaviji. On će s nama večno ostati. Aleksandrova Jugoslavija biće večna, jer je stvorena na temeljima zalivenim krvlju najboljih sinova našega naroda.

Danas, na Devetog oktobra Sokolići Jugoslavije odaće dužnu počast seni Kralja Ujedinitelja kličući od Triglava do Jadrana, od Subotice do Balkana:

Neka je večna slava Viteškom Kralju Aleksandru Prvom Ujedinitelju!

KAKO JE GOVORIL NAŠ KRALJ ALEKSANDER I. ZEDINITELJ

S. HOTKO,
Žužemberk

5. oktobra 1912.:

»...treba je, da se spominjate, da nas naši neosvobojeni bratje čakajo nestrpno in solznih oči, da se nam vržejo v naročje kakor svojim odrešiteljem in da tudi oni po svojih močeh pripomorejo k naši zmagi in svojemu osvobojenju.«

2. novembra 1914.:

»...niti pedi zemlje neprijatelju! Naprej v zmago! Z nami je Bog!«

12. aprila 1916.:

»...da napravimo Srbijo veliko, da sprejme vase vse Srbe in Jugoslovane, da jo napravimo za silno in močno Jugoslavijo!«

Velika noč 1918.:

»...mi se borimo ne samo zase, temveč tudi za svojo deco, za svoje potomce, za bodoča pokolenja. Za nje doprinašamo in bomo doprinašali do konca vse potrebne žrtve, kakor se je Kristus radevolje žrtvoval za človeški rod.«

6. septembra 1918.:

»...s popolno in neomajno vero in nado v Boga, naprej, junaki, v domovino!«

1. decembra 1918.:

»...v imenu Nj. Vel. kralja Petra proglašam zedinjenje Srbije z zemljami nezavisne države Slovencev, Hrvatov in Srbov v edinstveno kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.«

6. januarja 1919.:

»...izpolnjena je naloga, ki so jo imela vsa naša pokolenja vedno pred očmi.«

29. septembra 1925.:

»...drago mi je, da morem tu (iz Dubrovnika) pozdraviti vso Dalmacijo in Dalmatince, ki so in bodo čuvarji našega morja. Ostanite to, ker stoji za vami vsa naša zedinjena domovina.«

6. januarja 1929.:

»...danes, ko med kraljem in narodom ni posrednikov, ker sem jih odstavil, ker so s tem, da so sejali mržnjo in ubijali dobro vero, grešili zoper največje narodne interese, danes morem z vero v Boga in poln zaupanja v imenu vse naše Jugoslavije objaviti vsem in vsakomur, prijatelju in neprijatelju, da smo eno in da smo pripravljeni do konca braniti edinstvo in svobodo našega naroda in da naj se nihče ne prevari, da bi sumil o teh mojih besedah.«

6. januarja 1929.:

»...čuvati narodno edinstvo in skupnost države, to je največji cilj moje vladavine in to mora biti največji zakon za mene in za vsakogar.«

22. aprila 1930.:

»...dragi moji Hrvati, vedite in povejte povsod, da je vaš kralj povsod nerazdružljivo z vami in da čuti z vami.«

29. junija 1930.:

»...Sokoli in Sokolice, od zibelke do groba ste dolžni služiti samo Jugoslaviji, jugoslovenski ideji, njene so vaše mišice in vaša srca, njene morajo biti vse vaše radosti, njeni vsi ideali, vaše težnje in vse vaše delovanje.«

6. septembra 1930.:

»... z moškim srcem in globokim spoštovanjem in ljubeznijo zvijmo naše stare zastave Slave, one so najlepše izpolnile svojo nalogo. Naj bodo nove zastave, ki vam jih izročam, poslej sveta znamenja vaših polkov, znak junaštva vašega in simbol vaše vojaške časti.«

16. decembra 1933.:

»... vi morate nadaljevati delo, ki so ga započeli narodni velikani: Gaj, Strossmayer, Rački in drugi, ki so nas učili, da v bratski slogi in ljubezni lahko prenašamo največje žrtve za ustvaritev stoletnih idealov našega naroda v svobodni, močni in narodni državi.«

9. oktobra 1934.:

»Čuvajte Jugoslavijo!«



NAŠOJ BRAČI ČEŠKOSLOVAČKIM NARAŠTAJCIMA!

Kolo sreće u okoli
vrteći se ne prestaje,
tko bi gori, eto ga doli,
a tko doli, gori ostaje.

Gundulić

Ko je mogao i u snu pomisliti da će neposredno iza velebnog triumfalnog svesokolskog sleta, koji je zadivio ceo svet, zadesiti vas, naša braćo, vaše očeve i vaše majke tolika nesreća netom prošlih dana. To je zaista zla sreća, jer katastrofa, što vas je snašla, nije posledica neuspeha na ratnim poljanama; znamo već iz velikog rata, kako hrabra je vaša vojska, da zna stvarati čudesa, pa ne bi nikada mogla da doživi poraz. No izneverili su vas prijatelji, doživeli ste, braćo, i vi svoje novo Kosovo, imate svoju braću i svoje prijatelje Brankoviće. Kažu, da su nama Slovenima potrebna od vremena do vremena Kosova, da nas istom Kosova dižu i vežu, da nas sokole da ne omlitavimo, da nas ujedinjuju. Bilo kako bilo, mi znamo, da vi ne očajavate, kao što ni Srbi nisu posle Kosova, pa je osvećeno Kosovo donelo slobodu s malim iznimkama svima Jugoslovenima; ne očajavamo ni mi za vas, jer je očajavanje kukavičluk; duboko smo uvereni, da će i vaše sadašnje Kosovo biti osvećeno. Narod, koji je toliko jak i duhom i telom, kao što je vaš, ne može da propadne. Kako se sada kolo sreće okrenulo, okrenuće se ponovno, trajnije, pravednije, i ko je doli ostaće gori!

U ostalom neka budu kobni događaji netom prošlih dana žarka opomena svima, da svima Slovenima!

ВЕРНОСТ ЗА ВЕРНОСТ!

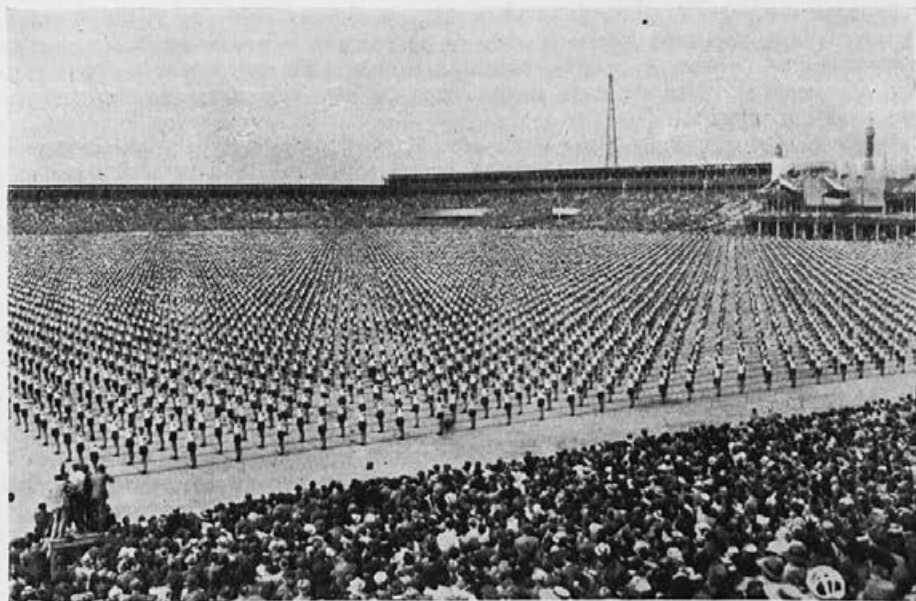
П. ПЕТРОВАЧКИ,
Орловат

Братска Чешкословачка преживљује дане тешког искушења. Већ неколико месеци отако прети опасност нашој браћи да их прогута незаситна аждаја германска. Али и у тим тешким данима, народ чешкословачки, који је узгојен у демократском духу, не губи присебност. Мирно посматра и стрпљиво подноси све увреде, које долазе и бацају се на част и име једног народа, који је достојан сваког поштовања.

Ми смо били сведоци на X свесоколоском слету, јер смо својим очима видели с каквим расположењем прати догађаје чешкословачки грађанин, који се око њега догађају. У моменту кад прети опасност једном народу, када се над његовом главом вије мач Смрти, тај наод свестан своје дисциплине и националног узгоја свог, високо диже своју заставу на соколском стадиону и ту пред очима целог света јасно и отворено даје до знања, да је он спреман на све ради очувања своје слободе и своје самосталности. Синови великих својих предака, не погину главе пред тешком стварношћу већ сви као један стоје уздигнута чела, спремни на све, на сваку борбу за част и славу свог имена!

Овакво држање, било је као разлог, да се за кратко време угуши освајачка страст непријатеља. Али само за кратко време. Док су се на једној страни припремали путеви за мирно решење питања, које је избило, на другој страни видимо како се припремају нови и све тежи услови. Прихваћа се све што се тражи. Чине се уступци, све за љубав мира. И док се на једној страни мрцвари цео један народ, на другој видимо постоје лажне демократије како на рачун ове нападене земље траже личну корист велики народи, којима треба да је светиња њихова реч, коју су дали као гаранцију мањим народима. Све се то гази и ништи! Нема се обзира ни осећаја! Лични интереси изнад свега па ма од тога трпео и цео један народ.

И док чешкословачки народ, од најмањег па до оног на највишем месту, проводи многе непреспаване ноћи, дотле »заштитници« мира наређују да се комада њихова земља! На све се заборавља. Оставља се посао, кућа, породица, јер је у питању заједничка кућа, која се мора очувати. Људи, жене и деца, збијени у густе редове са сузама у очима, клечећи целивају свето тло своје груде. Високо држе у својим рукама заставу за чију су част пале толике жртве кличући: Не дамо наше! Чуваћемо границе



S X svesokolskog sleta u Pragi: Nastup češkoslovačkoga naraštaja

до последње капи крви! То говори народ на кога су напале звери у људском облику. Хоће да га униште, да га збришу са земаљске карте. Да ли ће успети у својој намери? При овој помисли крв нам се леди у жилама, срце нам немирно закуца, а у савести нам се јавља глас: Вјерност за вјерност! То су заветне речи, које смо ми Соколи дали једно другом. То су свете речи, речи које остављају дубок утисак при самој помисли на њихово значење.

Чешкословачком народу потребна је сада морална помоћ. Он је очекује од нас, од браће своје. Пружимо је широкогрудно. Дајмо од себе све да ублажимо бол браће, која данас пати као Христос на крсту Правде. Поновимо речи завета: за Твоју вјерност, спреми смо и чекамо на Твој позив, колевко Сокољства! Ако су Те сви оставили, ми Соколи браћа Твоја, писмо! Уз Тебе смо, свесни Твоје помоћи кад нам је она требала за стварање онога што данас имамо. Нећемо дозволити да се снажно и свето тело словенскога глуми и мрцвари од недостојног непријатеља јачег заједничког словенског имена! Умрећемо часно за част и славу, онако како нас уче сени великих покојника, али нећемо срамно и нечасно дозволити да нам се комад по комад цена од нашег словенског тела! И док још купимо кости по бојним пољима наших хероја, спреми смо на нове жртве кад је у питању част и слобода наше браће!

Знамо за све ваше намере, вас који се сматрате за чуваре мира! Знамо да смо вам и ми кост у граду, али знајте да ту кост нећете лако прождерати!

Боже, спаси народ чешкословачки!

ЈЕДАН НАЦИОНАЛНИ РЕВОЛУЦИОНАР ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ

ХАЈРУДИН ЂУРИЋ,
Сарајево

Мухамед Мехмедбашаћ припада оном предатном поколењу Срба-муслимана, које је из два душе презирало аустријску управу у Босни и Херцеговини и које је гледало у Србију као у Пијемонт Јужних Словена. Његов живот је пун разноликих обрта, који би, несумњиво, одлично послужили неком романописцу при писању романа.

Пишући ове ретке о њему, жеља ми је да, бар донекле, осветлим његов живот пре светског рата, а нарочито његово учешће у потхватима националистичке револуционарне омладине. О њему је, истина, писано и раније. Али, ако се има на уму да сам скоро све податке добио од њега лично, онда ће ова моја излагања бити утолико занимљивија и вернија.

Рођен је 1886 г. у Стоцу. Отац му се звао Мехмед, а мајка Нура рођ. Бакибеговић. Родитељи су му били такођер из Стоца. У раном детињству отац га је дао у »сибјан мектеб«, где је научио арапска слова и нека поглавља из Кур'ана. Кад му је било седам година, отац му је отишао у Меку, »на Табу«. С овог пута није се вратио. Умро је у Бејруту. Како се у том времену отворила мектеби ибтидаија у Стоцу, Мухамед пређе у њу, и то у други разред. Завршивши мектеби ибтидаију, пошао је сам да се упише у основну школу, иако му је мајка забрањивала. Међутим, његов ујак Махмуд-бег Бакибеговић, који је био тутор малодобне деце своје сестре, делио је мишљење са својом сестром у погледу даљег узгоја малог Мухамеда. Тако је, због конзервативних назора својих старијих, Мухамеду био спречен улазак у основну школу. За његов даљи живот оно ће имати великих последица. Место у основну школу, Мухамед је одведен у столачку медресу коју је држао један мудериз. У њој је требао да употпуни своје верско образовање. У медреси је провео седам и по година. Због лепога гласа и учења у Кур'ану био је убрзо запажен. У Стоцу је тада био шеријатски судија Рагиб Косовић, који је желео да Мухамед буде муџезин. У разговору с Мухамедом, он му је обећавао да ће га муџезинска служба сачувати од службе у аустријској војсци. Млади Мухамед, у чијем је срцу притајено почивала мржња према свему што је аустријско, примио се дужности муџезина све док није прошло време регрутације.

Још док је био у медреси, научио је ћирилицу и латиницу као самоук. За јачање његове народне свести ово је био моћан чинилац. Иако узгојен у верским школама,

Мухамед је био напредан човек. До припојења Босне и Херцеговине, како сам наглашава, осећао се, по свом материнском језику, Србином. Оријентисан тако, пришао је убрзо потпуно групи Срба националиста у чијим је потхватима играо важну улогу.

За време свог школовања у медреси интересовао се у слободном времену за столарски занат. Жеља за учењем овога заната довела га је доцније у столарску радњу Ахмеда Бурине у Стоцу, где је изучио занат. Као помоћник добијао је три и по гроша дневно. Нешто доцније отворио је самосталну столарску радњу у Стоцу. У Стоцу је био најпре члан Муслиманског занатлиског удружења, а онда је прешао у српско. Сем тога, био је, доцније, извршујући члан »Српског сокола« у Стоцу, у чијем је одбору неко време вршио дужност чувара.

Од припојења Босне и Херцеговине, које је, као што је познато, узвртало српско јавно мишљење, започела је јача национална акција Мухамедова. Поред њега ступа на позорницу омладинске националне борбе још један Сточанин, Србин - муслиман, рахм. Махмуд Алихоџић. Иако обућар по занимању, Махмуд је, по Мухамедовом мишљењу, био »један од најинтелигентнијих муслиманских омладинаца«.¹ Његова обућарска радња, која је носила звучан назив »Српски конзулат«, одавала је јасно националну оријентацију свога власника. У предвечерје бурних догађаја на Балкану нашли су се духовно повезани с осталим истомишљеницима, већином интелигенцијом, и ова два Сточанина муслимана: столар Мехмедбашић и обућар Алихоџић.

Године 1912 спремали су се абитуријенти мостарске гимназије на екскурзију у Србију. У ту сврху приредили су забаву, која је била одлично посећена од стране православних и муслиманског грађанства. Забаву је посетио и тадашњи гимназиски професор Пихлер, који је био зато укорен. За ову екскурзију сазнали су Мехмедбашић и Алихоџић. Жеља да виде Србију о којој су идеализовали била је толика да, при помисли да ђаци, њихови истомишљеници, иду у ту земљу, нису могли мировати. Како у Стоцу нису могли да добију пасош, обратили су се Смаил-аги Ђемаловићу у Мостару изразивши му своју жељу. Ђемаловић им је одговорио да им није потребан пасош, јер су их убројили у ђачку групу. Ту групу сачињавало је око тридесет муслимана и православних. Између осталих, ту су били: Хусенин Бркић, Смаил-ага Ђемаловић, Алија Аликалфић (»Арса«), Ибро Хаџиоман, Алија Симиновић, Стојан Сјеран, Душан Шаић, Јован Живановић, Недељко Попара и Аћим Давидовић. Њима су се прикључили у Мостару Мухамед Мехмедбашић и Махмуд Алихоџић, који су заузели места у истом вагону. Интересантно је напоменути да је ову групу пратио од Мостара до Сл. Брода један аустријски жандарм у униформи. Тај исти жандарм примећен је у Земуну у грађанском оделу. Исто тако примећен је и у Београду на кермесу који је био приређен у част мостарских ђака. После га је нестало. У Београду је Мостарцима приређен сјајан дочек. Између осталих, у дочеку су учествовали: Хасан Ребац, Салих Ђимић и Мустафа Голубић. Екскурзисти су том приликом посетили Двор, Народни универзитет, где су присуствовали предавању Живојина Дачића, затим Народну одбрану, изложбу југословенских кинара (међу којима је био заступљен и Мештровић) и неколико националних радника. Како је управо у то време прослављан рођендан Краља Петра, екскурзисти су требали да иду у Официрски дом где је био Престолонаследник, али их нису пустили, јер се тадашњи аустријски посланик, чини се, намерно, задржао у дому до иза два сата после пола ноћи.

У Београду се десио један знаменит догађај за Мехмедбашићев даљи живот и рад. То је било познанство с Владом Гађиновићем, вођом »Младе Босне«. То познанство извршио је Мустафа Голубић, Сточанин, који је тада, као студент, боравио у Београду и због свог српског националног држања није смео да се врати у отаџбину. С Гађиновићем се упознао и Алихоџић. Владица појава учинила је на Мехмедбашића сјајан утисак. То је, по његовим речима, био »један типичан револуционар«, човек од акције и ауторитета. Од часа познанства Владо постаје Мухамедов идеал и духовни вођа.

Боравак у престоници љубљене земље још јаче је инспирисао дух младог и полетног Мехмедбашића и дао му још већу вољу за рад на српском националном пољу.

Из Београда, одушевљени дочеком, кренули су мостарски екскурзисти у Ниш. На скоро свакој станици од Београда до Ниша приређен им је срдачан дочек. У Нишу су такођер лепо дочекани. Ту су се састали с ђацима Учитељске школе из Сомбора,

¹ У одбору »Српског сокола« у Стоцу, у коме је Мехмедбашић био чувар, Алихоџић је био тајник.

који је био довео Васа Стајић. Једна група мостарских екскурзиста немуслимана отишла је у бању Ковиљачу. У њихово коначиште дошао је том приликом покојни Краљ Петар и разговарао са сваким од њих. За време боравка у Нишу екскурзисти су посетили стрелиште и Теле-кулу. Кад су били на стрелишту, гађали су у циљ из пушака. Међу њима био је тада и капетан Милан Прибићевић с два млада официра (Ђока Илић и Божидар Путниковић). И док су ђаци доста слабо пуцали, Мехмедбашић се показао као одличан стрелац. Кад су пошли са стрелишта према Теле-кули, капетан Прибићевић, да се нашали, рекао је споменутој двојници официра, који су јахали на коњима: »Зар је лепо да ви јашете, а гости да иду пешке?« Официри су одмах били вољни да даду своје коње оним гостима који су знали да јашу. Мехмедбашић, који је рекао да зна »помало« јашити, ујахао је на Гаџићева коња и »као стрела« појурio с Путниковићем до Теле-куле, где су сачекали остале. Његова вештина у гађању и јахању задивила је присутне, а нарочито капетана Прибићевића, којем се Мехмедбашић највише допао и с којим је највише био.

Из Ниша мостарски екскурзисти требали су да иду у Ваљево и Нови Сад, али како је у то доба требала да се одржи Гајретова годишња скупштина у Сарајеву, морали су се вратити из Ниша у Сарајево да присуствују скупштини. Тада је, наиме, претила опасност Гајретовом раду од стране Адем-аге Мешпића и муслимана »пакташа« који су хтели да скрену Гајрет с правца којим је ишао. На скупштини је дошло до оштрог, идеолошког сукоба, тако да је скупштина разгласитена. Скупштини су присуствовали и мостарски екскурзисти. Мехмедбашић такођер.

На повратку из Београда Мехмедбашић и Алиходић су пренели Гаџиновићеву брошуру »Смрт једног хероја«, коју је издао после Жерајићевог атентата на Варешанина. Исто тако пренели су и брошуру »Хрватска у борби за слобору«. Интересантно је напоменути да су ове брошуре пренели у збиркама Вукових песама чији листови нису били разрезани. То су после делили Србима у отаџбини, који су их дочекивали »као хаџије које се враћају с хаџлука«.

Од повратка из Србије почела је још живља акција Мехмедбашићева. Убрзо иза тога избио је балкански рат. Мехмедбашић, с неколико другова, међу којим су били: Милан Поповић, Перо Хамовић, Перо Биберчић и др., кренуо је једне ноћи из Стоца у Црну Гору. Хтели су да се јаве као добровољци црногорским властима. Будући да прелаз у Црну Гору није био забрањен, они нису крили своју намеру. То је дошло и до ушпију тадашњем котарском претстојнику Стјасном у Стоцу, који је, бојећи се да тај одлазак не изазове nerede међу муслиманима и православним у његовом котару, предухитрио Мехмедбашића и другове: послао је жандарску патролу која их је сачекала на путу, прикривена у брдима, и вратила у Столац, у котар. Ту су били притворени до следећег дана. А онда их је претстојник позвао у канцеларију и, између осталог рекао: »Ја вам не могу забрањити ако ви хоћете да се објесите. Али ако бисте својим вјешањем изазвали неред у мом котару, ја вам се не бих дао објесити.« Мехмедбашић и његови другови разумели су смисао претстојникових речи. Остало им је или да поново крену у Црну Гору или да у Стоцу чекају на развој прилика. Мехмедбашић је изабрао ово друго. Он је скупа с Алиходићем одржавао везу путем писама с Мустафом Голубићем и Владом Гаџиновићем. Како је Голубић остао жив иза балканског рата, наставио је студије на страни, у Швицарској. И Гаџиновић је, као што је познато, 1913 године наставио студије у Лозани. Мехмедбашић и Алиходић били су и даље у вези с њима. Та веза, истина, није била честа ни упадна. Довољна је била једна карта с поздравом. Она је у себи крила све што је било потребно: жељу, наду и веру у победу.

Године 1913 добио је Мехмедбашић из Швицарске карту овога садржаја: »Поздрав, Мустафа и Владо.« Читајући ову карту, срце му је лупало од узбуђења. Спреман на жртве, вечно незадовољан аустриском влашћу у својој ужој отаџбини, радујући се, истовремено, победама српског оружја у балканским ратовима, Мехмедбашић је очекивао позив од свог духовног вође. И он је дошао. Владимир Гаџиновић имао је већ израђен план за револуционарну акцију. Помоћ окретног Мехмедбашића била му је неопходно потребна.

Почетком месеца јануара 1914 године добио је Махмуд Алиходић писмо од Гаџиновића и Голубића. У том писму било је посебно писамце за Мехмедбашића, у

којем је стајало: »Благане,¹ полази, Дубровник — Марсеј — Тулуза, не тражи коментара, Владо, Мујка.« Знајући да Мехмедбашић не зна ни речи француски, додао је Мустафа Голубић (»Мујка«): »Кад дођеш у Мерсељ, питај само: *train pour Toulouse.*«

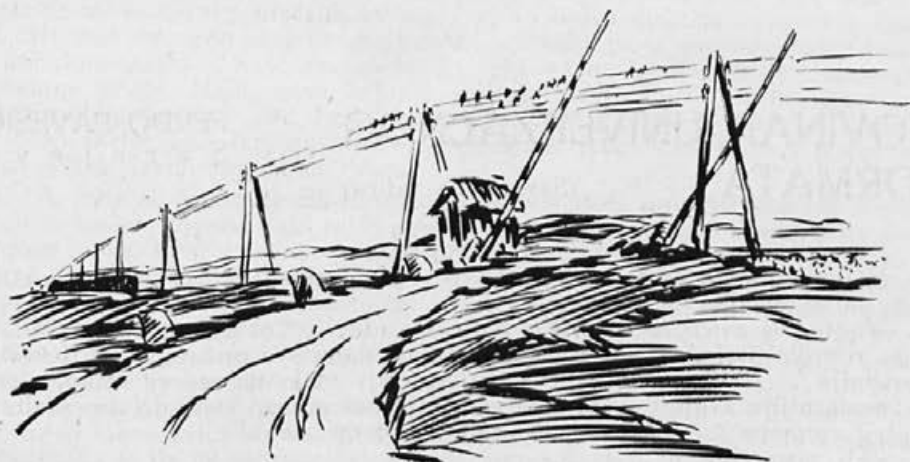
Мехмедбашићу је ово било довољно. За три дана уредио је своје ствари у Стоцу. Да његов полазак не би био упадан, рекао је да иде у Сплит на бање, јер је, то му је компилук знао, имао реуму у зглобовима. Пре одласка опуномоћио је генералном пуномоћи Милана Курилића, поверивши му свој иметак. Напустивши радњу, кренуо је 17 јануара 1914 г. из Стоца, без пасоша. Кад је дошао у Дубровник, није имао везу за Марсеј, него је морао да иде преко Трста. Одавде је, преко Милана, Беневе, Нице и Марсеја, несметано дошао у Тулузу. На станици га је дочекао Мустафа Голубић с једним студентом, Егинђанином, по имену Хусеин Бенгед. Одвели су га у једну студентску рестаурацију. Ту га је Голубић представио студентском друштву, које је седело за једним столом, као »студента Миодрага из Беча«. Кад је Мехмедбашић дошао у Тулузу, Гађиновић је још био у Швицарској. Одмах су му послали новац који је претекао Мехмедбашићу од пута, и пар дана доцније дошао је Гађиновић у Тулузу. Тада је настало договарање. Увече су се налазили са студентима у споменутој рестаурацији, а преко дана су седели у другој кавани, где су водили поверљиве разговоре.

Мехмедбашић је био позван у Тулузу не знајући ни сам зашто. У Тулузу му је објашњена сврха његовог доласка. У низу припремљених атентата, које је спремала национално револуционарна омладина с Гађиновићем а челу, први је требало извести на Потнорек, земаљског поглавара Босне и Херцеговине. У случају рата између Аустрије и Србије знало се да би Потнорек био »главнокомандујући« аустријске војске. А шта би он као такав, учинио, знало се по изнимним мерама које је спровео за време т. зв. скадарске кризе. Њега је, зато, требало убити. Најсигурнија особа која је могла да изврши овај задатак био је Мехмедбашић. Без оклевања, он се примио да изврши атентат. У ту сврху добио је посебан шведски нож, попут каме, парезан при врху да се може отровни прашак да задржи. Атентат је било најзгодније извршити у Сарајеву приликом устолочења реис-ул-улеме Чаушевића. О детаљима атентата, по споразуму с Гађиновићем и Голубићем, требао се договорити са својим познаником Николом Трипићем, учитељем, сада приватним чиновником, у Сарајеву.

За време Мехмедбашићева боравка у Тулузу пронела се вест »да ће Франсо Фердинанд доћи у Париз да закључи неки зајам«. Сазнавши за ово, Гађиновић је био одушевљен, јер је желео да се атентат на Фердинанда изврши у Француској. Тако би атентатори »имали прилику да пред објективним европским судом проговоре о аустријском насиљу у Босни и упознају Европу с југословенским проблемом.« За овај атентат Гађиновић није мислио да употреби Мехмедбашића, него групу националних револуционара.

(Наставиће се.)

¹ Тако су звали Мехмедбашића.



DAN SLOBODE

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

29 oktobra ove godine navršuje se dvadeset godina od onoga značajnog dana, kada je u istoriskoj sabornici na Markovu trgu u Zagrebu proglašeno oslobođenje onih jugoslovenskih pokrajina, koje su živjele u austro-ugarskom ropstvu. Toga je dana Hrvatski sabor zaključio da se prekidaju sve veze s Austro-ugarskom monarhijom s jedne, a s mađžarskom krunom s druge strane; da se pogašuje potpuna nezavisnost i sloboda Hrvata i Srba, koji su do tada živjeli u ropstvu crnožute carevine. Ovaj čin, koji je prethodio osnivanju Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba a koje je donijelo zaključak o ujedinjenju svih Jugoslovena — bio je srdačno pozdravljen među našim narodom.

Ubrzo su zalepršale narodne zastave na brodovima našega Jadrana. Junačka srpska vojska ulazila je u naše krajeve burno pozdravljena od oslobođenog naroda. Svuda je vladao val zanosa i radosti nad jedva dočekanom slobodom, plaćenom tolikim žrtvama našega naroda.

Samo dan ranije, t. j. 28 oktobra 1918 godine proglašeno je i u Pragu oslobođenje Čehoslovaka i Češkoslovačke ispod austrijsko-mađžarskog jarma. Narodi bivše monarhije oslobodiše se i ujediniše u svoje nacionalne države, čije su granice utvrđene na mirovnim konferencijama u Parizu, Versaju, Trianonu, Neju i Sentžermenu.

29 oktobar 1918 bio je dan, kada je sinula sloboda našega roda. A iste godine, 1 decembra, proglašeno je ujedinjenje svih Jugoslovena u jednu državu. Sjećajući se tih datuma, spremajmo se za što svečaniju proslavu 20-godišnjice našeg oslobođenja i ujedinjenja.



NOVINAR UNIVERZALNOG FORMATA

(Savremena satira)

FERDO PAVEŠIĆ,
Sarajevo

I.

Glavni urednik ga je pozvao u svoj radni kabinet i grozno se namrštio kada ga je ugledao na vratima:

»Čujte, Šašaviću, ovo ovako dalje ne ide... To je upravo grozno... Naša rubrika 'Lokalna reportaža' svakog je dana sve mršavija, sve bednija i praznija... A to je, nota bene, najsigurniji znak, da ste vi svakog dana sve nemarniji u svojoj službi i da vam nije baš mnogo stalo do prosperiteta 'Našeg vremena'... Ja vas danas zadnji put op...«

»Ali, gospodine ur...«

»Ništa, ništa! Znam šta biste hteli reći: ništa se značajno u gradu neće da dogodi... Znam, znam, Šašaviću, to su stare fraze lenivaca i danguba... Vi mislite, valjda, da će aktuelni događaji čekati dok vi stignete sa svojim blokom i olovkom, pa da ih pribeležite? Da, ja vas poslednji put opo...«

»Molim gosp...«

»Ništa nemojte moliti, Šašaviću, nego pamet u glavu, olovku u ruke, pa na posao. Razumete li...?«

II.

Bled kao mrtvac, jadni Šašavić našao se na ulici, usred velegradske vreve i larme. Tramvaji su tutnjali, automobilske sirene jaukale zloslutno kroz sivu jesenju maglu, a pešaci se žurili gore - dole, svako sa svojim mislima, brigama i obavezama... Hiljade stvorova, hiljade svetova, milioni misli, želja, radosti i patnji — sve se to talasa širokom i crnom velegradskom ulicom u formi sitnih i neznatnih telešaca, univerzalnih atoma, koje nazivamo ljudima.

Šašavić se umešao u taj beskonačni okean iluzija svetskih i ni na što nije mogao da misli u tim teškim i preteškim momentima svoje bolećive duše. Zna on veoma dobro kakav je čovek glavni urednik »Novog vremena«. S takvima nije zgodno provoditi šalu, a još manje praviti se nevešt. Njemu je jasno kao $2 + 2 = 4$ da će otpust biti neminovna konsekvencija njihovog današnjeg razgovora, ne bude li on — bedni i nesrećni Šašavić — još do večeras doneo nekoliko svežih vesti za »Lokalnu reportažu«.

»Ali, od kuda stvoriti te nesrećne vesti — pitao se u mislima Šašavić — kada sam već sve izvore iscrpeo? Eto: obišao sam svaki i najmanji sokačić, svaki ugao, svaki podrum i tavan, svako dvorište i krčmu u gradu, pa nigde ništa nema... nema, pa nema i opet nema... Grozno...! Niko se ne tuče, niko se ne ubija, niko ne psuje. Saobraćajna sredstva funkcioniraju precizno kao satovi, nigde sudara, nesreće ni... krvi. A, baš to bi meni sjajno trebalo, eto to: krv. To je uvek senzacionalno: crvena krv teče crnim asfaltom, žene padaju u nesvest, ljudi su bleđi, policajci strogo zvanični... Ah, takva senzacija, to je poslastica za nas, bedne reportere...!«

I Šašaviću se iznenada prekinu nit takozvane refleksije. On skrenu u sporednu ulicu i, kao za sebe, uskliknu ushićeno:

»Sjajna ideja! Bravo, Šašaviću! Živeo reporter Šašavić...!«

Za njim ostade sivi zid gusten jesenje magle i kuka velikog užurbanog grada.

III.

U svom skromnom stanu, koji se sastojao iz jedne niske potkrovnice sobice u jednoj staroj kućerini na takozvanoj širokoj periferiji, sedio je Šašavić za škripavim pisaćim stolom i pisao nešto dugačko, dugačko. Časak bi prislonio zadržalo pero uz prašnjavu tintarnicu, pa se sasvim predao teškim i dubokim mislima, koje mu na blede čelo ustisnuše dve duboke takozvane misaone pruge. Misli, misli Šašavić, duboko nešto misli i razmišlja. Onda opet prihvati pero i piše, brzo, neumorno, bez predaha — kako se kaže — a pero škripi pod teretom teških i ozbiljnih reči, što kaplju s njega kao suze s lica davno napuštene drage.

A onda se preko bleđih usana Šašavićevih razli smireni osmešak čoveka, koji je srećno dovršio neki teški posao i likvidirao ogromnu boljku srca svoga i duše svoje. Kroz otvoren prozor, prosecajući sivi magleni veo, razlegao se harmoničan val crkvenih zvonova... Navršilo se pola dana... Iz susedstva dopirahu do Šašavićeva uha nežni akordi udaraca, koje su izvodile kašike, dotičući se napunjenih tanjura, a on — reporter Šašavić — u to je vreme držao u rukama debeo rukopis s dva puta podvučenim naslovom i jednim podvučenim podnaslovom:

»Pokušaj samoubistva mladića zbog nesrećne ljubavi. — Devojka, koju je voleo mladi intelektualac, pobešla s drugim. — Poslednja želja nesudenog pokojnika je da ga sahrane bez učešća javnosti...«

Čitavi rukopis — kako se kaže: od a do cet — pročitao je Šašavić glasno, polako i razgovetno, a onda odao priznanje svojoj ingenioznoj zamisli, pa zatvorio rukopis u plavi omot, na čije je lice velikim slovima zabeležio adresu »Novog vremena«.

IV.

»Vrlo uvaženi gospodine glavni uredniče! Najponiznije vas umoljavam da biste mi blagonaklonuo izvoleli oprostiti, što ja lično nisam bio u mogućnosti da vam direktno dostavim ovaj senzacionalni izveštaj o pokušaju samoubistva jednog mladog intelektualca. Malo sam obolio i nalazim se u Kirurškom oteku ovdašnje Gradske bolnice, soba broj 192. Do groba Vam odani Šašavić...«

Glavnog urednika oblio je ledeni znoj, a jeziva slutnja potresla mu je granitno srdašće iz temelja. Okrenuo je ručku telefonskog aparata na svom stolu i promuklim glasom postavio ogroman upitnik, na koji mu je — s druge strane žice — stigao ležeran službeni »bilten«:

»Da, Šašavić, tu je... Da, ništa komplicirano: lakša kontuzija u lijevoj ramenu... Da, projektil operacijom izvađen... Da, ranjenik je na putu oporavka... Da, da, molim, molim...!«

U sobi broj 192 smeškalo se bledičasto lice reportera Šašavića. Vrata se tiho otvoriše i na njima se ukaza trbušasta silhueta gospodina generalnog urednika. U ruci mu buket belih jesenjih ruža, u oku golema uzavrela suza:

»Ah, Bože dragi! Šašaviću! Nisam slutio da ćete me tako tragično shvatiti... No, ipak, iskreno vam čestitam: vi ste zaista novinarski talenat univerzalnog formata. Ostaćete i dalje, dugo, dugo u službi kod mene...«

Noć je lagano padala na belu bolničku zgradu. Šašavić leži smireno i skeptično bulji u svežanj novčanica na ormariću kraj svoga kreveta... Gleda Šašavić šarene novčanice i seća se golemih suza gospodina generalnog urednika i ne veruje da sve to nije bio tek penušavi san, nego istinska, najrealnija realnost. Razmišlja tako Šašavić i sve mu to postade nekako bedno, nisko i antipatično. Zgrabi grčevito svežanj šarenih valutnih papirića, zafrljaci ga kroz pritvorena prozorska krila, pa se nasmeje resko i usni smireno, bez bola, kao na krilu materinjem...



Slavko Hotko: »Cvetoča glksinija« (lesorez)

(Dalje)

Avstrijski »soldat«.

Tako je minilo l. 1914. in v letu 1915. me je v mestnem domu ljubljanskem vzlic mojim izgovorom, boleznim in napakam potrdila komisija z zasmehljivim nasmehom za vojščaka avstrijskega. Tako me je zgrabila takrat pošast, ki me je držala potem nad dve leti v svojih krempljih. Izvijal sem se ji, dokler se mi ni to l. 1917. posrečilo.

Ob bridkem joku svoje matere sem odšel v belo Ljubljano služiti cesarja. S strašno nevoljo in gnevom v srcu sem oblekel cesarsko suknjo. Ko smo se zbrali k prisilni prisegi, niso niti moja usta izgovarjala bogokletnih obljub. Molčal sem, kakor so molčali tudi mnogi moji tovariši na levi in desni. Zasužnjila je Avstrija naša telesa, naših duš ni mogla. Spominjam se, kako sem se bal pozneje pri ponovnem pregledu v Celovcu, da bom moral sam priseči. Vendar mi ni bilo treba izpiti tega grenkega keliha.

Iz Ljubljane smo se odpeljali čez 14 dni v častniško šolo v Breže na Gornjem Koroškem. Pot nas je vodila po našem Gosposvetskem polju, kjer smo z gnevom v srcu gledali »zaplankani« vojvodski prestol. Zaplankala ga je nemška nadutost l. 1914., ker se je bala našega dijaškega romanja k našim zgodovinskim spomenikom.

Tam v Brežah smo morali nositi z jezo v srcu puške sistema »Mannlicher« in biti »marsch eins« po vežbališču kraj elektrarne. Poslušati smo morali predavanja nadutih nemških častnikov, ki so jim bile psovke »Windische Hunde« (slovenski psi) »russische Pakasch« (ruska svojat) itd. najbolj izbrani zakladi njihovega pouka. Večina teh predavanj je šla mimo nas, ki smo pričakovali, da nas ruski kolos odreši tega jarma.

A tega ni bilo. Ko so se začeli Rusi umikati, je bilo tudi naših študij konec. Naredili smo sicer z dobrimi uspehi častniške izpite, a naše dijaško življenje nam je zaprlo pot do napredovanja v avstrijske častnike. Vsi člani Preporoda in Sokoli so bili »politično nezanesljivi« ali »politično sumljivi« in kot taki niso mogli postati vodniki avstrijske vojske. Vsi ti smo bili po opravljenih izpiti izgnani iz častniške šole in odposlani kakor »Abschub« (kazenska odprava) k svojim polkom. Mala demonstracija pri zadnji nočni vaji (streljanje s slepo municijo), s katero smo hoteli malo zastrašiti svojega zagrizenega nemškega poveljnika, me je poslala v zapor. V njem sem moral ostati do odhoda. Naš odhod pa je bila odkrita narodna demonstracija. Na čelu naše poveljevalne velika slovenska zastava, vsak »politični osumljenec« s slovensko zastavico v puški.

Tako smo zapustili Breže. Preden smo se ločili po polkih, smo si obljubili svidenje »onam, onamo«. To je bilo naše geslo že od začetka, to je bil naš skupni jasni smoter, naša najsrčnejša želja, naše edino hrepenenje v tistih hudih časih. Beg v Rusijo ali Srbijo in tako rešitev izpod avstrijskega jarma! Le o tem smo še sanjali, ko so se nam podrle nade v zmago ruskega orožja. Pri tem so nas podžigale vesti o begu naših Sokolov, zlasti bratov Čehov, ki so se kar v celih četah predajali na ruski fronti.

Na fronti.

To geslo nam je bilo vodilna misel v Mariboru pri »marškompaniji«, kamor so nas takoj dodelili. S tem geslom in hrepenenjem smo se odpeljali zadnje dni julija 1915. na sever skozi Karpate v znamenito Galicijo. Dobro se še spominjam, kako smo izražali drug drugemu željo, da bi ves transport zajeli Rusi, kakor smo slišali o nekem drugem.

Blizu Kolomeje ob Dnjestru smo dospeli k polku, ki je prišel pravkar iz bojev. Gledali smo preko tistih valovitih polj tja na vzhod s hrepenečimi očmi le pričakujoč trenutka, ko vstopimo v deželo svojih sanj. Kakor Mojzes smo se ozirali tja v obljubljeni deželo. A kakor on, tako tudi mi nismo doživeli takrat te sreče. Polk je moral oditi takoj na italijansko bojišče.

Z žalostjo v srcu smo se vozili nazaj preko Madžarske, z žalostjo, ker »naš up je šel po vodi«, a jadovati za njim nismo mogli. Vlak nas je odnašal vedno dalje proti jugu, nazaj mimo Maribora, čez našo Koroško v Ziljsko dolino. V Brnci, ljubki

slovenski vasici kraj Beljaka, so nas pripravili za vojskovanje v gorah. Skozi Trbiž, mimo pravljirnega Rabeljskega jezera, skozi rabeljski rudnik smo prišli v svoje slovenske gore.

Dolgo smo stali tam na Rombonu pri Bovcu nad našo bistro »hčerjo planin«, temnozeleno Sočo, ki je ljubko in mirno skakljala po naši lepi zemlji daleč pod nami. Vse okoli nas naše krasne slovenske planine, ki smo jih mi mladi študentje tako ljubili. Kako radi smo pohajali v lepih dijaških letih po njih. Kako smo uživali čar planinskih pašnikov, skrivnosti sivih skal, fantastične barve njihovih vrhov in prepadov v jutranji in večerni zarji ali ob mesečnem svitu.

Vse to je bilo tudi sedaj okoli nas. Tudi sedaj smo uživali ta kras, a vendar s kakšnimi drugačnimi občutki! V nas je vrela kri, stiskale so se nam v nemoči naše pesti. Morali smo čuvati te gore, da jih ne ugrabi sovražnik naše gospodarice.

Grenki občutki! Stojimo na teh gorah s puško v roki in težko nas muči vprašanje, ki se je porodilo že takrat, ko nas je zgrabila avstrijska pošast — **zakaj?** Zakaj moramo stati tu gori v dežju in mrazu, lačni in žejni v teh svojih skalnatih brlogih? **Zakaj?** Zakaj stojte vse te množice? Za koga moramo prenašati vse to trpljenje? Mar res za Avstrijo! Za zmago avstrijskega-nemško-madžarskega orožja? Za napredek Nemcev in Maždarov, ki bi po svoji zmagi še silneje pritiskali na nas, nas popolnoma zaslužnili in zgradili preko teh lepih naših gora most na našo Adrijo.

Zakaj? Zakaj ne odvržemo vsega tega s sebe, zakaj ne pograbimo svojih pušk in jih ne namerimo v svoje zatiralce! Zakaj se ne združimo in s svojo silo, ki jo ugonablamo v teh skalah, ne preženemo s teh svojih gora njih — svoje stoletne vrage.

Zakaj in zopet zakaj in zakaj je grizel v moji notranjosti, pil in zastrupljal moje mlade sile. Netil je v meni gnev, ki mi je izpodjedal notranjost kakor črv in mučil moje dneve in moje noči. To vprašanje sem čital tudi na obrazu svojih dijaških prijateljev, ki so skupno z menoj z gnevom v dušah prenašali tisto težko življenje. In ko je gnev prekipel, smo zlezli skupaj v kak brlog in tam snovali svetlo-črne naklepe, ki jih ni smelo slišati nepoklicano uho. Naše razbičane teptane mlade duše so z največjo tegobo prenašale težki jarem. Zato so se vsi naši skrivni pogovori končavali v en stalni refren: Odvrzimo ta jarem s sebe, pojdemo tja v zahajajočo zarjo, čeprav k sovražniku! Vseeno! Tam bo konec teh muk, tam ne bomo več sužnji. Toda, kako?

Kako? To je bilo zopet vprašanje, trd oreh, ki ga je bilo težko streti. Prijatelj iz sokolskih in dijaških let, idejni in bojni tovariš Nace je bil v naši trojici najpogumnejši in najodločnejši. Razvil je tam tik pred Bovcem, ko smo nekaj dni v januarju leta 1916. stražili na Raveljniku, natančen načrt, kako rešiti to vprašanje. On je znal nekaj italijanščine in zato se je ponudil za vodnika. (Jaz sem se odhajajoč na fronto naučil le en italijanski stavek, ki sem ga bral nekoč v podlistku in ki naj bi mi v pravem trenutku pomagal: »Non tirare, solo me arrendo! — Ne streljaj, sam se vdam!«) Gremo skupno na patrolo, pustimo puške pri onemle grmu in potem —. On gre naprej, prikličje Italijane in jim razloži, zakaj prihaja. Preda se jim, nato pridejo še po naju in — svobodni bomo — čeprav italijanski vojni ujetniki.

Enostaven načrt — toda, kako ga izvršiti, to je bila preglavica. Premišljevali smo, premlevali vse možnosti, upali in se bali — da, tudi bali. Kakšen učinek bo imelo to naše dejanje na naše drage domače, to je bilo vprašanje, ki nas je toliko časa mučilo, da smo bili izmenjani. Tako se je ves ta naš načrt podrł. Sklenili smo počakati boljše prilike, da izginemo neopazno v našo srečo in ne v nesrečo domačih.

Zato smo tudi vedno hrepeneli, da bi odšli s te italijanske fronte, ki je stala že nad pol leta na enem mestu in kjer nismo mogli dobiti lepe prilike, da bi utekli temu že neznosnemu jarmu. Hrepeneli smo nazaj proti severu, proti obljubljeni deželi, ki smo jo gledali le od daleč. Hrepeneli smo in le čakali povelja, da odidemo zopet na rusko fronto. Tam bo dovolj prilike, tam je bratska Rusija — velika slovanska država. Tako smo mislili takrat.

Drugi naš ožji smoter pa je bil — rana, majhna rana »stogoldinarski strel«, ki bi nas rešila vsega tega — ali pa četudi roka, noga, invalid, samo konec, konec. Konec teh muk, tega suženjstva, proč s tem jarmom! To je bila misel, ki nas je neprestano glodala v notranjosti, ki se je venomer iznova ponavljala v naših pogovorih.

V takem razpoloženju nam je teklo življenje tam pred Bovcem, ob naši Soči in njenem pritoku Koritnici. Vsi mi »politično nezanesljivi« smo ostali »Gefrajtar, titular-korporal« (kaplari, le po imenu podnaredniki), pač le zato, da ne bi imeli prevelikega števila moštva pod svojo oblastjo. A naš vpliv je bil pa tem večji in v tem se je Avstrija pošteno zmotila. Kot avstrijski častniki ne bi imeli toliko stika z moštvom, kolikor smo ga imeli tako. Gospoda je živela sama zase in občevala le med sabo. Mi pa smo živeli z moštvom vedno pod eno streho, pri isti skledi in zato smo imeli tudi nanj večji in temeljitejši vpliv. In tako so se avstrijski oblastniki korenito urezali. Tudi pri tem so pokazali, da so slabi psihologi, brez najmanjšega poznavanja ljudske duše, kakor so pokazali pri upravljanju svojega brezkrvnega habsburškega kolosa.

Mi nezadovoljneži in uporniki, veleizdajalci, pritisnjeni in zapostavljeni, smo čutili tudi gmotno na svoji koži nemško pest. Zato se je naš upor še večal, postajal je le še bolj trdovraten. Še huje smo sovražili svoje tirane in netili upor proti njim. To svoje sovraštvo smo vcepili v dušo svoji okolici, zastrupljali z njim zveste slovenske fante in može, jim vbrizgavali polagoma svoje ideje in netili v njih sovraštvo do Avstrije. Tem našim možem in fantom, vzgojenim v pokorščini in spoštovanju do »cesarja, Avstrije«, smo polagoma bistrili pojme, uničevali priučene legende o pravični Avstriji in jim kazali pot v svobodo, v odrešilno jugoslovanstvo. Tako smo polagoma rušili v njihovih dušah avstrijski nimb in vzgajali upornike, ki so tedaj skušali škodovati Avstriji kjer koli. Sabotirali so njene ukaze, uničevali njeno imovino itd. Bili so tudi pripravljeni za odkrit upor, beg iz avstrijskih vrst. Avstrija si je nakopala s tem veliko zlo, si kopala svoj grob. Ko bi bilo takih »politično nezanesljivih« večje število, kdaj bi je bilo že konec.

Tako je bilo naše delo v večnem sovraštvu in odporu, ko nas je presenetila vest, da zapustimo te svoje polletne postojanke in odidemo drugam. Preko naših lepih planin, pod našim čarobnim Mangartom, skozi Ziljsko dolino, je šla takrat naša pot. Gor na mejo Koroške in Italije smo se vzpenjali v debelem snegu, v burji in mrazu in snežnem viharju stražit jo pred Italijanom za Nemce. V sneženih rovih, 4–6 m globokih, smo zmrzovali. Hodili smo na straže, kjer smo morali stražarje izmenjavati že na pol ure, da niso zmrznili. Hodili smo daleč dol do žične vzpenjače po živež in drva. Kleli smo in robantili s težkimi tovari navzgor v spolzkem snegu, klicali vse vrage pekla, naj uničijo tiste, ki so nas nagnali tja gor. Drugače smo čepeli v svojih barakah ob »desetnijski pečici«, razmišljali svojo in vseh ljudi slepoto, ki žive to neumno življenje v takem mrazu in snegu. V nas se je porajalo v tistih časih zopet znova in baš tedaj še z večjo silo tisto večno vprašanje »Zakaj?!« Zakaj čepimo tu gori, tu v tem debelem snegu, na straži te dežele, ki požira vse naše. Zakaj stražimo to Koroško, ki tlači k tlom vse, kar je našega, ki ugonablja naš Slovence! Zakaj sedimo tukaj na straži, da ne vdere vanjo tisti tam doli z juga in je ne opustoši! Je-li vredna! Zakaj in znova zakaj?!

Vzbujalo je to vprašanje v nas vedno znova tisto morečo zavest slabosti, zavest zvezanih rok, zavest, da sediš v mračni temni celici, iz katere se ne moreš nikakor rešiti. Najhujša je bila ta zavest slabosti, majhnosti, zavest, da ne moreš na noben način vreči vsega tega s sebe, da ne moreš storiti tistega, po čemer ti kopni duša. Tako težko mi je bilo takrat, da bi bil najraje uničil samega sebe.

Vendar ni trajalo dolgo. Že po par tednih smo zapustili koroške hribe in odšli na Tirolsko, da se pripravimo za sunek v bok Italijanu. V nemškem Boznu smo zaničljivo tolkli »defilirungo« pred velikim Habsburžanom nadvojvodo Evgenom, nato pa se krepili v vasi Auer za nove boje. Ko je minul ta čas, je šlo dalje na jug mimo Tridenta v tirolske gore, kjer je že avstrijska vojska pognala italijanske strahopetneže v beg. Bil je tedaj proboj fronte pri Asiagu.

Na vrhovih teh gora sem izgubil prijatelja, zaveznika in edino oporo, brata Naceta. Naveličal se je že vsega tega preganjanja, iznašel nekaj revmatizem in izginil v ozadje. Pri slovesu sva obnovila svoje obljube, da se ne bova dolgo bojevala za »cesarja, Avstrijo«, marveč, da bova odšla ob prvi priliki »Onam, onamo«. To se nama je v resnici obema čez leto dni posrečilo. On je bil ujet v Romuniji in je vstopil med dobrovoljce v Rusiji, jaz pa sem bil ujet na Krasu in postal dobrovoljec v Italiji.

Stogoldinarski strel.

No, tudi meni je bila že po par dneh sreča mila. Na koncu maja 1916. smo prekoračili italijansko mejo, 3. junija, prvi dan bojev, pa je bil moj srečni dan. Na gori Monte Cengio tik nad italijansko nižino blizu Arsiera sem dobil v prvem spopadu »stogoldinarski« strel v roko. Vojna je bila tudi zame začasno končana.

Postal sem le balast avstrijske vojske, ki je le jedel in spal in skušal to stanje čim dalje podaljšati. To je bil ideal vseh nas avstrijskih cesarskih »junakov«. Škoditi svoji sovražnici vedno in povsod, to je bilo naše geslo. Škoditi ji, uničevati jo moralno in materialno. Razkrajali smo moralo njenih bojnikov in po njih tudi ozadja, uničevali kjer koli in kadar koli smo mogli njen vojni material. Uničenje, razkroj, konec, svoboda, samo temu je bilo posvečeno naše bojevanje. Vedno nove čevlje (ob ognju smo prejšnje obžgali), deske za barake po bregu navzdol v prepad (pa četudi moraš znova daleč dol po drugo na skladišče); ponoči divje streljanje v skale pred nami (uprizoritev navidezne bitke), samo da se uničuje municija itd. Sto načinov — mnogokrat precej otročjih — pa kaj, bili smo tako skoraj še vsi na pol otroci! Sto načinov, da uničimo čimprej to svojo sovražnico.

Zato smo se tudi skušali čim dalje kriti v ozadju. Izmišljali smo razne bolezni, da tako razredčimo vrste na frontah in polnimo bolnice, ki so bile vojski le v breme. Mnogokrat smo držali skupaj bolniki in zdravniki (zavedni Slovani). Tako sem imel tudi jaz srečo. Zdravnik v Inomostu, zaveden Čeh, je spoznal, kaj in kako. Vzlic svoji zaceljeni rani sem romal nazaj v ozadje na Dunaj namesto v fronto, kakor je bil tedanji ukaz.

Romal sem tedaj na Dunaj, v cesarsko mesto, mesto dobrovoljnih Dunajčanov, ki so bili med našimi nemškimi poveljniki še najboljši. Vedeli so, mogoče samo nagonso, da jih hranimo mi Slovani, da živi njihovo mesto od naših žuljev. Zato so bili tudi boljši od drugih Nemcev. Tako se mi je tam na Dunaju sredi nemških rodoljubov prav dobro godilo. Bil sem le »junak« in ne slovenski pes. Ti dobrodušneži, ki so se po svojih bolnicah skrivali že več mesecev, so tudi mene učili teh skrivnosti.

A imel sem smolo ali pa sem bil preneroden. Čez dober mesec sem moral pri »velikem pregledu« zapustiti lepo bolnico in oditi nazaj h kadru v mestece Admont na Gornjem Štajerskem.

Avstrijski častnik.

Tu so mi dovolili skok domov, potem se me je zopet spomnila Avstrija. Deset mesecev »hrabrega« vojskovanja in rana za blagor domovine je meni, kakor tudi mnogim mojim enakim tovarišem zasenčila našo »politično« osumljenost. Mogočni vladarici se je tedaj zazdelo, da smo sedaj sposobni za vodnike njene vojske. Pobralla nas je stare vojščake od kadrov in nas poslala drugič v častniško šolo v Mürrzzuschlag. Tu smo zopet tri mesece študirali vojaške vede, naredili drugič častniške izpite in postali drugič sposobni za »k. u. k. Fährliche« (prva častniška stopnja).

Med tem časom je ugasnila na Dunaju cesarska luč Franca Jožefa, mnogoštevilni narodi »Moje Avstrije« so stali v »nemi, globoki žalosti«. Nam pa je bila tedaj naložena nova muka. Znova smo morali priseči novemu nimbu, novemu nemškemu cesarju Karlu Habsburškemu. Zopet nove duševne bolečine, ko so nas postavili v popolni opremi k prisegi, o kateri smo vedeli naprej, da bo kriva. Kaj smo pač hoteli! Vsaj navidezno priseči ali pa takoj pred puško. Kriva prisega ali smrt! Pa smo zato zopet le stali tam, držali tri prste kvišku, a mnogi le molčali. Nismo mogli izgovarjati obljub, za katere smo vedeli, da jih ne bomo držali.

Preboleli smo tudi to in odjadrali nazaj k svojim polkom, kjer so nam dali v nagrado nov dopust. Ko smo se vračali od doma, smo bili že »g. Fährliche«, gospoda prišteta k višji vrsti ljudi, ki je spala na posteljah v sobah, jedla še takrat v hudem letu 1917. močnato jed pri kosilu, se vozila na fronto v drugem razredu itd. Gospoda pač! Skok! Včeraj še na skednju med moštvo, danes v sobi! Včeraj še s skledico pri kotlu in na kolenih, samo z žličo in zobmi, danes pri belo pogrnjeni mizi, po gospodsko z nožem in vilicami ob trojnih krožnikih. E, koga ne bi to prelevilo!

Mnogo jih je, poznali smo že s fronte take slovenske fante in može, ki jim je častniška kapa in častniška plača in menaža vzela slovansko zavest in so bili hujši od Nemca prav po tistem našem reku: »Poturica je hujši od Turka!« Mnogo jih je bilo

teh fantov-abiturientov gimnazij ali učiteljišč, ki so se s svojimi črnimi častniškimi kapami pačili v blaženi nemščini, ki ji niso bili niti dorasli. Polno je bilo podobnih takemu, kakor je bil tisti gospod »Oberleutnant« (poručnik), ki je srečal svojega sošolca podporučnika — skupaj sta sedela na učiteljišču v isti klopi — v ljubljanskem Tivoliju. Na njegov tovariški pozdrav: »Zdravo!« je odgovoril v naduti avstrijsko-oficirski nemščini: »Kako se upate, gospod podporučnik, meni kaj takega reči!« Le premnogo je bilo takih, predobro smo jih izkušali že na fronti, ko so hoteli govoriti z nami »politično nezanesljivimi« nemško, a smo jim mi slovensko odgovarjali. Slišal sem marsikatero od njih, pa sem stal kakor teleban, ki ni slišal nikoli nobene nemške besede. A zapomnili smo se jih! Upali smo, da pride nekoč konec in z njim tudi mogoče naš čas. Gorje jim tedaj!

No pa je prišel tudi naš čas, pa jim ni bilo gorje! Razšopirili so se oni, mi pa E, kaj bi govorili! Idealist je bil in ostane revež! Je pač samo idealist, brez smisla za stvarnost, za gmotne dobrine. On dela, gine, hasne, sadove njegovega dela, njegovih naporov in krvi pa žanjejo materialisti. Ali vendar — končno zadovoljstvo, globoko duševno zadovoljstvo, ki je vredno vseh gmotnih dobrin tega sveta, pa imajo le idealisti. Tako je tudi z nami, ki smo trpeli za to svojo ljubezen — za Jugoslavijo.

(Dalje prihodnjič)



NAPRED

JOSO MATEŠIČ,
Generalski Stol

Veliki naš učitelj i osnivač Sokolstva dr. Miroslav Tirš rekao je: Napred — ni koraka natrag. Sokolstvo se uvek držalo tog gesla i ostalo mu verno u najtežim prilikama. Nikada ono nije uzmaknulo ni za pedalj unatrag. Progonjeno je bilo na razne načine, njegovi članovi vešani, streljani, zatvarani, internirani i na sve moguće načine proganjani, njihov rad ometan i zabranjivan, a imovina uništavana. No sve to nije moglo slomiti moć Sokolstva, koje je uvek išlo napred sve bliže svome najvećem cilju: oslobođenju i ujedinjenju našega naroda.

Taj cilj je i postignut uz cenu najtežih žrtava. Sokolstvo nije žalilo podneti žrtve, jer je znalo, da je sloboda najveći dar što ga ljudstvo može dobiti, što jedan narod zaslužuje, narod koji je voleo da do zadnjeg čoveka izgine, nego da u ropstvu živi.

Ali nakon oslobođenja Sokolstvo nije stalo. Ono je radilo i na ujedinjenju koje je ubrzo krunisalo veliko delo oslobođenja. I opet Sokolstvo nije stalo, jer — dobro moramo i to upamtiti — Sokolstvo neće ni koraka natrag.

Zato Sokolstvo u toj svojoj svetoj zadaći neumorno ide napred, izgrađujući svoje članove do savršenstva i nastojeći sav naš narod učiniti sposobnim za životnu borbu, samodržanje i čuvanje skupo plaćane slobode i jedinstva naše nacije i zemlje.

A mi pojedinci kao članovi velike sokolske organizacije moramo i te kako imati na pameti jedno od najvećih naših gesala: Napred — natrag ni koraka! I uvek težiti napred u svom radu!

Srednji su opasni

Majka lija odvede prvi put svoju kćerku lisičicu u svet, kako bi je u svačemu podučila. Nisu još došle daleko, kad eto ti opaziše izdaleka velikog mesarskog psa. »Nećemo li bežati pred njime?« upita šapćući lisičica. »Nećemo,« odgovori majka. Jedva sat kasnije videše u daljini mlado kuće. »Majko, nećemo li pred ovim da pobegnemo?« reče opet mlada izletnica. »Ni pred ovime nećemo da pobegnemo,« odvrati majka. »Kako to, majko,« govoraše lisičica, »pa ti si mi naročito savetovala da se čuvam pasa.« — »Jesam,« poduči je majka, »ali, dete moje, velik pas nije nikada bogzna kako opasan, jer njegova brzina nije baš velika, a kuće nije pogibeljno zato, jer u jakosti zaostaje za nama. Nego srednji psi, to su naši neprijatelji i krvnici, oni ne znaju ni za kakvu šalu.«

Vo i mravi

Jedan pomaman vo razorio je u šumi mravinjak te se rugao preplašenim životinjicama kojih je satro u slepom besu svu silu. Mravi mu zapretiše da će se osvetiti. To se činilo volu smešno preko svake mere. Malo zatim dode do razorenog mravinjaka lisica; mravi joj izjadaše svoje jade, nagovoriše je za osvetu te zajednički većahu o tome. Kad je onda vo opet došao u šumu da pase, bila je tamo i lisica; počela je pred njim smešno skakukati amo tamo te ga izazivati i rugati mu se, koliko je više mogla. Razjareni vo navali na lisicu, ali ona udari u beg, pravo u obližnju močvaru. U slepom gnjevu vo nije opazio opasnost, koja mu je pretila, pre nego je zaglibio u močvari; što se više mučio da izade, to je dublje zaglibio. Uz njegovo očajno mukanje digoše lisica i mravi zlradi smeh da se orila cela šuma: »Iako ti ko ne može odoleti, ipak može da ti se osveti!«

Gde ima štogod slična

Jednom odnese neki čovek bleđa lica i čupave kose iz svoje kuće svezanu vreću s namerom da je baci negde na put. Slučajno mu dode u susret sveti Ivan, učenik, koga je Gospodin voleo. On upita tog čoveka: »Što imaš, gundalo matora, u vreći te hoćeš da baciš na put?« — »Ah,« odgovori čovek, »ja se često i vrlo ozbiljno svađam sa svojom ženom, stoga sam njezinu i svoju pamet metnuo u ovu vreću te je nosim da je bacim.« — »O, ti dragane moj,« opomene ga sveti Ivan, »vрати se svojoj kući, istresi iz vreće svoju i ženinu pamet, uzmite svaki svoj deo, a onda turite u vreću ti i žena svoje pakosti i svoje mane te ih onda bacite!« — »To će ići vrlo teško,« odvrati čovek svetom Ivanu, »u jednoj vreći sve to nikako neće da stane, osim toga nećemo jamačno ostati toliko vremena složni, dok bismo svoje lude budalaštine i opaka svojstva svezali u nekoliko vreća. Ako li onda ostane na nama nešto još neočišćeno, eno, ti znaš, da jedan davo doziva uvek drugoga!«



Linorez (Ing. arh. O. Gaspari)

MODA, NJEN NAMEN, PRETIRAVANJE V MODI, POSLEDICE IN VZROKI TAKEGA RAVNANJA

(Dalje.)

SEVNIK SRDAN,
P t u j

Gotovo pa je, da je človek kot družabno bitje tudi nekoliko odvisen od družbe in njenih navad. Če bi se recimo prikazala kaka Zamorka svojim golim rojakom v Afriki, v moderni plesni obleki, bi se tem zdela najmanj smešna in ne bi ji preostajalo drugo, nego da se napravi tako, kot je pri njih navada. Ako pa bi si samo svoje obroče malo drugače namestila kot njene tovarišice, pa ne bi to nikogar bodlo v oči. Kvečjemu bi lahko opazili to in zaznali kot lepše ali grše. Ravno tako bi mi malo čudno gledali, če bi se pojavil na cesti gol Zamorec s kopjem v roki. Pa tudi njemu samemu ne bi bilo nič kaj prijetno in gledal bi, da čimprej prilagodi svojo nošo naši. Vidimo torej, da se človek kot bitje, ki živi v skupnosti, ravna in oblači vedno vsaj podobno tako, kot družba, v katere okolju živi. Ne izbira posebnosti, ki bi bile v popolnem nasprotju z obstoječimi navadami. Lep primer za to so nam narodne noše v raznih časih, ki pa so bile vedno enake za vse pripadnike te ali one skupine ljudi, ki so živeli med seboj tesno povezani. Ravnati se moramo torej po večini, prilagoditi se moramo navadam in noši svojega časa, če nočemo biti v očeh drugih smešni. Nikjer pa ni zapisano, da se moramo obleči docela tako, kot je predpisano v najnovejšem modnem časopisu, da je treba postaviti klobuk na glavo natanko tako, kot ga ima dama, ki je prišla iz kakega večjega mesta in je zato gotovo prinesla s seboj najnovejšo modo. Naravno je, da se moda tedaj pa tedaj nekoliko predrugači, ker človek potrebuje spremembe. Na noben način pa niso zdrave razmere sedaj, ko prihajajo modne novosti s tako brzino, da tako rekoč danes ne smeš obleči več tega, kar je bilo še včeraj moderno. Nesmisel je posnemati torej nošo ljudi, ki prihajajo iz drugih večjih krajev, v prepričanju, da so prinesli ti ljudje zadnje modne novosti. Biti oblečen po zadnji modi je danes pri tem naglem toku mode skoro nemogoče. Recimo, da pride v Ptuj neka Ljubljanka in vzbudi s svojo obleko pozornost med nekaterimi Ptujčankami, ki jo kmalu začno posnemati. Prepričane so, da je to zadnja moda, saj je prišla dotična ženska iz Ljubljane. Posnema jo ena, za njo druga in nazadnje so oblečene vse po tem vzorcu. Ena izmed teh tako oblečenih žen naj pride recimo v Ormož. Za modo dovzetne dame v Ormožu se navdušijo za ta način noše in nazadnje so se tudi tu oblekle vse po tem vzorcu. Ista stvar se ponavlja iz kraja v kraj, dokler ne pride na primer v Središče. Lepega dne se ponosno sprehaja prva žena, ki se je oblekla tako, kot je to videla, ko je bila zadnjikrat v Ormožu. Vse imenitne dame v Ormožu so oblečene tako in povedale so ji, da je to sedaj moderno, da bi bilo dobro in lepo, če bi si tudi ona kaj takega nabavila, da se ne bo čisto pokmetila. Njej, pa da bi mogel kdo reči, da se je pokmetila? To jo slabo poznajo! Prva pot ji je bila torej k šivilji, in danes: Evo senzacije v Središču! Trikrat je že šla po ulici gori in doli, misleč, da jo z občudovanjem gledajo ter se obračajo za njo vsi, ki jih je srečala. Nato je napravila še obisk kateri izmed svojih prijateljic in seveda, kot je pri ženskah navada, prvo, o čemer so se pogovarjale, so bile obleke. Mimogrede je povedala, da je napravljena čisto po zadnji modi. No, in ker nobena ni hotela za njo zaostajati, se je ponovilo isto kot zmerom. V resnici pa so Beograjčanke že pozabile, kdaj je bila pri njih taka moda. Vidimo torej, da ljudje v manjših krajih kaj radi posnemajo drug drugega samo zato, ker nihče noče zaostajati. Vse bi bile rade enake onim, za katere čutijo, da imajo nekoliko več vpliva in ugleda. Samo zato pravim, ne pa morda le iz razloga, ker jim dotični kroj ali barva v resnici bolj ugaja in ker so se prepričale, da jim pristoji bolje kot pa kaj drugega. V svoji ljubosumnosti pa gredo še dalje: zgodi se, da si da delati gospa tajnikova krvavoredečo obleko z zelenimi našivki in se muči s cigareto v ustih samo iz ljubosumnosti do gospe županove. V svoji bolezni misli namreč, da bo na ta način odvrnila pozornost od nje na sebe, kajti gospa županja nima tako pisane obleke in ne zna kaditi.

Če si torej dala kapo pod isto takim kotom na glavo, kot si to videla pri tovarišici, samo zato, ker si hotela s tem obrniti pozornost nase, nisi se pa vprašala, ali ti to v resnici pristaja, potem vedi, da nisi ravnala pravilno! Saj je vendar namen vseh

Ljudi, obleči se tako, kot prija našim čutom za lepoto. Voditi nas mora vedno le okus. To pa ženske le prerade pozablajo in mnogokrat dosežejo ravno nasprotno, kot pa je bil njihov namen. Vse, kar je moderno, ni za vsakogar lepo. Lahko smo še tako moderno oblečeni, pa se nam ne podá, zato je treba v prvi vrsti gledati, kako se nam ta ali ona novost prilega. Komur se ne poda, ta se še vedno lahko obleče v okviru mode tako, kakor zahteva njegova zunanost, da doseže zavestni ali podzavestni namen vsakega človeka — namreč — ugajati. Kot sem že v začetku omenil, je to nekaj nagon, ki ga ima v sebi vsakdo. Pod vplivom te sile sega po najrazličnejših pripomočkih. Vendar pa naj se vsak človek zaveda, da imamo od narave dano neko stopnjo lepote, ki jo lahko do neke mere spolnimo, preko te pa ne gre in ne pomaga nam nobeno prizadevanje in lepotičenje več. Vsak nadaljnji poskus nam pokvari že doseženo stopnjo lepote, ali pa nas napravi smešnega. Vsakdo ima pravico in celo dolžnost, da skuša doseči najvišjo stopnjo možne popolnosti, toda na naraven način, tako da ne vara samega sebe in drugih. — Kdor samega sebe zanemarja, temu pravimo, da je čudak. Ravno tako pa ne dela pravilno tisti ali tista, ki se skuša z vsemi mogočimi šminčkami in barvami olepšati. Res je, da moremo na razdaljo dvajsetih korakov napraviti iz šestdesetletne ženske dvajsetletno. Kljub temu, da je to iz duševnega stališča tiste ženske še nekako razumljivo in mogoče opravičljivo, se mi vendar tudi to ne zdi pravilno in normalno, kar mi potrjuje tudi dejstvo, da je mnogo pametnih žensk, ki se same borijo proti temu. Kaj pomaga človeku boriti se za nekaj, kar je nemogoče? Zakaj se upirati naravi, ko pa nam vse nič ne pomaga? Zakaj prikrivati resnico, proti kateri nič ne moremo in ki tem strašnejše in še bolj očitno stopi na dan, čim bolj jo prikrivamo? Pomislimo, kakšna je taka reva zvečer, ko si izbriše barvo z lic, z obrvi, šminko z ustnic, kako se mora ustrašiti pogleda nase in kaj bi rekel šele kdo drugi, ki jo je videl podnevi? To se mi ne zdi pravilno, to je greh zoper naravo! Ze zaradi tega, ker človek po svoji naravi ljubi resnico, ne bo odobral takega početja, ker to se pravi: varati samega sebe in druge. Res je mogoče, kot vidimo, človeka s takimi sredstvi olepšati, toda samo na neko razdaljo, in razočaranje, ko to razdaljo prekoračimo, je tolikšno, da je dotična oseba dosegla ravno nasprotno.

Toda, če sem rekel, da se mi postopanje v takih primerih ne zdi pravilno, bi se mogoče še dalo na kak način opravičiti. Vendar odločno moram izjaviti, da ni pravilno in da se nikakor ne da najti izgovor za ona lepa, zdrava dekleta, ki tekmujejo v tem, kako bi svojo naravno lepoto kolikor mogoče bolj pokvarile z barvanjem obrvi, lic, ustnic, nohtov. Povrh pa še škodovale zdravju s cigaretami, ki so za moderne ženske seveda »neobhodno potrebne«.

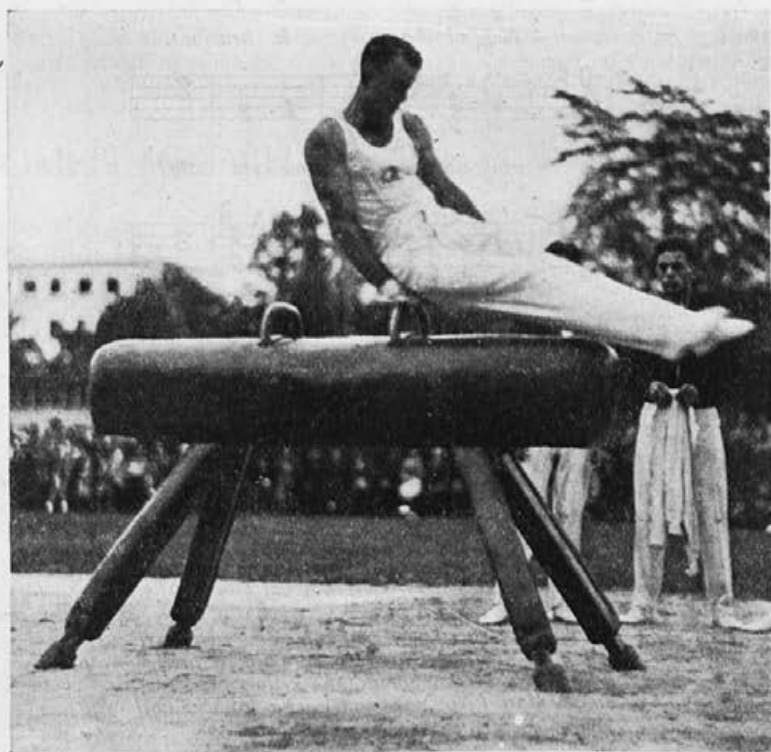
Čudno je to, a vendar se najdejo na svetu moški, ki tako početje zagovarjajo. Kar je za večino ljudi grdo, se jim ne zdi nič pretiranega, ali pa se jim celo dopade. Toda tudi za ta pojav se da najti razlago. Sicer se bom na to še povrnil, a za zdaj naj navedem samo eno razlago, ki jo zastopajo tudi nekateri fiziologi. Znano je namreč, da je med moškimi nad 10 % takih, ki so za barve manj občutni. Ali so za barve popolnoma slepi, ali pa samo za nekatere izmed njih. Jasno je sedaj, da tak človek, ki je slep za rdečo barvo, ne bo mogel razlikovati v toliki meri naravnih ustnic od našminkanih kot pa zdrav. Videl bo take ustnice mogoče samo nekoliko temnejše, ali v kaki drugi sivi odličici, ki mu bo lahko veliko prijetnejša od onega tona, v katerem vidi naravne ustnice. Njegovo oko je podobno fotografski plošči. Saj si morajo tudi filmske igralke barvati ustnice, sedaj z rjavo barvo, da so na platnu videti normalne, dasi je to za človeka, ki jih tako namazane, nekaj povsem nenormalnega in in nelepega. — Število moških, ki zagovarjajo šminkanje, pa tudi ne presega 10 %.

Mi Sokoli pa moramo biti nasprotniki take razvade, takega pretiravanja v modnih stvarih že zato, ker to stoji v očitnem nasprotju z našimi ideali. Ko je Tyrš ustanavljal sokolstvo, se je mnogo baval s proučevanjem starih Grkov in njihovega življenja. Tu je našel prvi vir, iz katerega je črpal program za svoj cilj. Vzor vsakemu Grku je bila namreč lepota in dobrotà (kar je ponotranjena lepota) in sicer naravna lepota, ne pa izumetničena ali varljiva, ki izgine z barvami z obraza. Grki so izpopolnjevali svoje telo do tiste resnične lepote, ki jo lahko vsakdo doseže. S telovadbo, z raznimi vajami so si krepili mišice, da so se lepo zoblikovale in se enakomerno razvile. Tedaj se je nudi človeku, ki je tako telo videl, resničen užitek. Takemu človeku ni bilo

treba posebej izbirati oblek in mu jih tudi ni bilo težko krojiti, krojačem ni bilo treba podlagati ram, kakor delajo danes, ko vidimo razne gospodiče v lakastih čevljih, z neoporečnimi črnimi suknjami, z belimi šali okrog vratu, na glavi jim stoji na vse mogoče načine zavihan klobuk, preko ram so široki, da pridejo komaj skozi vrata. Njihova postava napravi na nas najboljši vtis, a vendar, vse to je le umetnost krojača. Če vidimo takega človeka v kopališču, ga ni mogoče spoznati. Vse njegove lepe oblike so se izgubile z obleko. V mojih očeh je tak človek, če je ženska, smešen, za moškega pa se mi tako ravnanje ne zdi samo smešno, ampak predvsem poniževalno, nekaj, kar je pod njegovo častjo in kar nikakor ne more biti v skladu z njegovim bistvom. V potrdilo in tolažbo mi je, da so taki možje zgolj izjeme, ki kažejo s tem le svojo nemoškost in degeneriranost.

Mi Sokoli bomo torej po vzoru starih Grkov, po Tyrševem načrtu in slednjič kot ljudje, ki stojimo nad plitvo vele mestno družbo in njenimi posnemalci, skušali vplivati estetsko in povišati lepoto svojega telesa s telovadbo. Vedno nam mora biti najvišja — naravna lepota in pa zavest, da je vsako pretirano prizadevanje, dvigniti jo, škodljivo in odbija človeka, ki ima še kolikor toliko pojma o lepem in smisla za resnico. Ne mislim pa s tem reči, kot bi me morda kdo napačno razumel, da je treba hoditi na pol nag. Poudariti hočem, da je prvo skrb posvetiti telesu samemu, da nam tako ob lepo razvitem telesu ne bo treba izbirati oblek, ki bi nedostatke prikrivale ali pa celo napravile iz njih najpopolnejše oblike, kot se je zgodilo pri ramah. Popolno pravico in dolžnost imamo, razne nedostatke, ki jih drugače ne moremo popraviti, kakor na primer krive noge, zakriti z dolgim krilom, četudi je moderno kratko.

(Se nadaljuje.)



Pesem sokolskih legij

Korakoma

Le na-prej, brez mi-ru
za so-kol-skim pra-po-rom,
do-kler boj ni kon-čan
za svo-bo-do, za naš dom.
Naj vi-har le hru-mi,
vsak na svo-jem me-stu stoj!
Vži-lah kri nam ki-pi,
u-dri na so-vraž-ni roj

Sokol vsak je junak, da za dom življenje rad.
Kdor Slovan, mu je drag, po jeziku, duhu brat.
Kakor lev v bojni gnev, da sovraga zmanemo,
Fügnar naš, oče naš, za Teboj vsi stopamo!

V roki meč, žar v očeh, v žilah polje rdeča kri,
mir s teboj, dragi dom, če sovražnik ti preti,
do višav, k solncu gor dvigne krila Sokol tvoj,
Turšev duh, krépi nas, vodi nas v junaški boj!



ДЕВЕТИ ОКТОВАР

ЈОВАН УДИЦКИ,
Срем. Митровица

О, велики Краљу, Ујединитељу,
ми памтимо добро аманет и жељу
при последњем даху које си нам дао,
за које си храбро живео и пао!

Твој поклик и жеља на самртном часу,
разумемо добро, шта значе и шта су.
Речи што их кажу велике су, свете,
из њих има срећа да нас се исплете.

Да Југославију ми чувамо драгу,
да не дамо превласт раздорноме врагу,
смиао је речи с Твог самртног часа
којим ће се нама да челичи раса.

Дужни смо Ти, Краљу, одговор да дамо
на те Твоје речи, — ал од срца само:
Сачувана биће отаџбина драга,
ако нам је јака нашег духа снага.

Тај одговор јесте и наш завет свети,
па из груди свих нас треба да полети:
Чуваћемо снагу и честитост духа!
Нек тај завет јекне до свачијег уха!

Образ и поштење сав рад нек нам прати!
Такав рад најјачу снагу ће нам дати,
јачу од мотора, авиона, тона;
њом ће се да чува свака наша стопа.

С том духовном снагом тек све друго вреди;
њом ћемо се свакој одупрети беди.
Чувајмо ту снагу, к'о очи у глави!
Не дајмо се, да нас неваљалство дави!

Чувајмо ту снагу! Нек је завет свију,
јер чувамо њоме и Југославију!
То нека је завет сваког ко је воли!
Јачајмо се у њој: Будимо Соколи!

U SPOMEN MRTVIH

ЈОСО МАТЕШИЋ,
Generalski Stol

С дрвећа је лишће palo —
Туžno стоји село malo.

Sumrak pada, magla gusta
pokrila је polja pusta.

Sa tornja се zvonca чују
на mrtve нас potseчују.

Ka grobljima све се креће,
да на grobu pale свеће.

Da се mrtvih svojih sete:
nekog otac, majka, dete...

I dok звона bruj се чује
mnoga majka poplakuје.

Seka плаче за svog braca
на grobni се humak baca.

Majka плаче čedo milo
koје све joj milје bilo.

Žena žali muža svoga,
otac sina jedinoga.

Staro, mlado, свеће pali,
svako плаче, nekog žali.

I dok sumrak све је већи
све је manје места sreći.

Sве је tuga obavila
ljudske oči orosila.

Dok се molba чује tiha
тиhi vetrić cveće njіha.

A kraj cveća свеће male
јasnije су svetlit stale.

A zvonovi svojim jekom
kliču: mrtvim slava vekom!

I

Poslednja zalutala pčela
jutros je umorna sela
na moju belu ružu
što vene u vazi...
Iz bašte sumoran šum
jesenjeg lišća čujem,
pokisao sivi me drum
navodi da snujem
kao da sam u ekstazi...
Vidim: već umire leto
i pustoš nema lije se, kroz dol,
ah, čemu život, čemu sve to,
kad sve u životu samo je bol
i žalosna patnja...?
Pa kada magla jesenja pane
i zajeca neka ostavljena draga,
sa oka mnogog kada suza kane
i mladost ode bez znaka i traga,
ja spoznajem tada:
život je bol i riznica jada
i tužna mrtvačka pratnja...

II

Žuti se lišće na aveniji kraj reke
i zadnji se ždrali sumorno zdrave
sa sivim jesenjim mrazom...
Romoni kiša u vrtlogu talasaste jeke,
a tri sitna vrapca krugove prave
nad pustom obalskom stazom...
Mrtvaca jednog prenose u lesu
i lomi se plač tugujućih žena,
a jesenji se vihor javlja u ledenom besu
kao krici roblja
sa hiljadu sredovečnih stratišta i arena...
A miris groblja,
što prodire kroz ove sumorne dane,
tako je prijatan i mio
u sivini ove jeseni rane
kao da je svu bol života u sebe skrio...!



Linorez (Ing. arh. O. Gaspari)

MRTVIM SOKOLIMA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

(uz Dan mrtvih)

Svakog ljeta ovog dana
sjećamo se svojih mrtvih,
i sa njima svih pokojnih
naših dragih Velikana.

Sjećamo se braće drage
što odoše bez povratka,
uspomena na njih jeste
svima mila, svima slatka.

Nekoga je pogodila
smrtna kosa iznenada,
nekome je uništila
vredan život usred rada.

Nekoji su poginuli
ko junaci, ko heroji,
spomen na njih vekoma će
među nama živ da stoji.

Svima nek je večna slava
i mir prahu njihovome,
jer su bili pravi borci
u životu uvek svome.

»Mrtvim pokoj, njima slava«,
nek se danas svuda čuje,
nek se znade da i Soko
svoje mrtve cijeni, štuje!



РУДАР

Ст. М. МУТИБАРИЋ,
Деспот Св. Иван

У дубини земље црне
где је живот у питању,
где свако мора да утрне
кона рудар поћу, дању...

У утроби земље мајке
шапћућ своје тврдо: »Хоћу!«
он ко јунак какве бајке
кона дању, кона поћу...

Земља ништи на све стране...
Зној са чела лије на њу.
Тако рудар губи дане
копајући поћу, дању...

Тако, тако док га траје
вазда тоне пут дубина;
ал душа му зато сјаје
сјајем већим од рубина!...

ПОСЛЕ КАТАСТРОФЕ

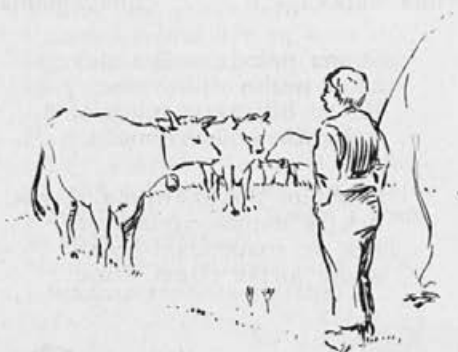
Ст. М. МУТИБАРИЋ,
Деспот Св. Иван

Пред погледом мојим, који све сад види,
котрља се живот пун осетних вала.
Ја ко уклет стојим крај његова жала,
стојим, он ме плаче као море хриди...

да не гледам даље нискости у људи;
да не слушам Тугу како дреко гуди
држећи нас лако у канџама својим

Душа ми се тешким ту напаја болом:
јер сада тек видим ништавност под Сводом!
О, кад би ми очи замазали водом
ил' слепили боље каквом црном смолом

све с помоћу ниских и пропаалих душа...
можда све је ово да се човек куша...
Но, шта било терет не да да постојим...



STAROM PRIJATELJU

FERDO PAVEŠIĆ,
S a r a j e v o

»Život je naš obeležen znakom
krsta...«

L. N. Tolstoj

Prijatelju! Što da ti saopštim sada,
u zadnjoj etapi svoje mladosti setne?
Eto: srce mi se kida pod negvama jada
i svakog me dana bol poneka sretne...

Moji su dani sinovi osame i tuge
i na njihova krila krik za krikom pada!
Živim sam... sam, bez druga i druge,
kao brat bez brata, ko pastir bez stada...

Što da Ti kažem: da pevam il' da plačem?
Ej, pa moje je srce postalo ledeni kam...!
Sečem sve nade oštrim krvavim mačem
i bolujem, druže, bolujem osamljen... sam!

Pa sada, kad sunce mog života slazi u večito Smirenje
i preda mnom blista, u sjaju besmrtnosti, čarobna Nirvana;
da li sada mogu smireno žudit da dođe Novo Vaskresenje
i samome sebi, bez suza, zapevati poslednje — »Hosana!«

Ja vidim: iluzije behu sve nade moje i detinji snovi,
sve bilo je laž, što istinom i srećom nekada sam zvao;
životna mi Čežnja u očajničku sivinu lagano plovi,
a veliki Ideal Života sada je u blato okrvavljen pao...!

JUNAČKOJ BRAĆI ČEHOSLOVACIMA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Sudbina je bila kruta,
koja vas je pogodila,
nepravедно kada vas je
sva Evropa ostavila...

Napadali nikog niste,
braniti ste htjeli svoje,
čuvajući što je vaše,
ne dirajući tuđe što je!

Ali vas je tuda volja
prepustila osvajaču —
moral ste popustiti
osjećajući silu jaču...

Žrtvovali herojski ste
živi dio Otadžbine,
mireći se sa udesom
donesenim od sudbine.

»Mir je spasen« — svud se kliče,
ali svi zaboraviše,
zahvalit se vam što dali
za mir jeste ponajviše.

Junački ste žrtvu dali,
a na oltar svetog mira,
to herojstvo sve nas divi,
ono naša srca dira!

Jer vidjesmo vašu volju,
Vašu spremnost, divnu snagu,
a za vrijeme onih dana
na sletu u zlatnome Pragu...

Pa tim više cijenit znamo
vašu žrtvu i bol silnu,
ljubeći vas kao braću,
vas i vašu zemlju divnu!

СУНЧЕВО РОЂЕЊЕ

ИВАН ЛАЂАРСКИ.
Крагујевац

Румени се исток у потајном жару
У долини цветној мало село спава,
Речица жубори своју причу стару
Док у сивој магли зора ишчезава.

На истоку дрхте врата од облака,
Сунце куца — хоће јутро да огласи,
Да његова сјајно - разнобојна зрака
Весело полети и природу краси.

И док на истоку јасна румен титра
У јутарињи свежини село јоште сања,
Само каткад полети која птица хитра
Стресив' сјајну росу са зелена грања.

Ал одједном дивно одигра се чудо:
Младо сунце пуно, разуздане снаге,
Провали врата — и појури лудо
Хиљадама зрака преко земље благе.

И засија сунце, победничким жаром;
Намени се Господ са својега трона,
Док крет жути блиста на звонику старом,
Пробуђеним селом брујала су звона.





KRALJU MUČENIKU

GOJKO JAKOVČEV,
B e t i n a

Bilo je to jedne tmurne jeseni. S drveća padalo je uz šuštanje i posljednje lišće. Orkanska bura duvala je silno, noseći i vitlajući sa svime na što bi naišla. More je bilo strahovito uzburkano, a nebo zastrto crnim, mutnim oblacima. U mome selu vlada neka uzbuđenost i potištenost. Nešto se nagađa, šapatom se govori, ali je svakome teško izreći riječ, da je juče pao On. Oko podneva stigla je i službena vijest o toj gorkoj istini. U sredini sela, na visokom standardu, kao i na drugim kućama, vije se crna zastava. Pa ipak, ja ne vjerujem da je to istina. Zar je moguće da je ubijen On. Ne, to ne smije biti. U ruci držim novine, na čijoj prvoj strani piše o pripremama za doček. U marsejskoj luci sve je spremno da srdačno dočeka i pozdravi vladara prijateljske zemlje. Pa kako to može da bude. Ne, to je laž. On je još živ. On nije pao, redaju mi se u glavi razne misli, jedna za drugom. Ali i uza sav moj optimizam, neka mi tuga i strah leže na duši i govore mi potajno, da je to istina. U tom trenutku javilo se s crkvenog zvonika zvono i u isti čas osjetim u duši još jaču tugu i bol, a na očima suze.

Munje su parale nebo, orkan je rušio sve, a u crkvi je plakalo sa sijedim župnikom čitavo moje selo za Onim, čija je nevina krv prolivena za dobro čovječanstva i čitavog našeg jugoslovenskog naroda.

Na talasima Jadrana, kroz mračnu, tmurnu noć, 1. julja se veliki ratni brod. Na krmi, obasjanoj reflektorskim svijetlom, stoji crni lijes. Uz njega vjerni sinovi jugoslovenske ratne mornarice drže počasnu stražu.

Obzorje se rumenilo kad je kr. ratni brod »Dubrovnik«, u pratnji drugih savezničkih brodova, krenuo na svoj put prema Splitu, gdje će se usidriti i predati majci Jugoslaviji najdragocijeniji teret. Njega, Kralja, Umnika, Viteza i Ujedinitelja. Tužno se približavala povorka ratnih brodova gradu i u još tužnijoj tišini pristala uz gat majora Stojana. Svugdje je vladala grobna tišina, kad se najednom začuo tužan glas zvonova s crkava, a onda topovski pucanj prvi, drugi, treći... Saveznici odaju počast svom prijatelju i ratnom drugu. Na katafalk iznose Njegov lijes, Njegovi vjerni oficiri, mornari. A tada je počeo tužni defile naroda, koji je došao u Split, da Mu se pokloni i da se posljednji put oprosti od Njega. Narod je plačući i ridajući prolazio pokraj Njega i istisnutom gorštačkom pesnicom osvetnički pretio. Kome? To ni sami nisu znali. Ali je tada čitava Jugoslavija bila spremna da se baci

u vatru i vodu za Njega da Ga osveti. Narod je u Splitu plakao, plakala je s njime Dalmacija, a uz nju se grčila u plaču čitava naša zemlja Jugoslavija. Od Splita, koji je primio Njegovo tijelo, pa sve do Zagreba, Beograda i Topole, sve je to bio jedan narod, koji je ridajući u tuži i boli ispraćao svog Kralja na vječni počinak — Karadorđevu Šumadiju, na Oplenac. Pred Kraljem Ujediniteljem prošle su i poklonile se delegacije raznih naroda, koje su na taj način odali dužnu poštu junaku s Kajmakčalana, heroju s Krfa i pobjedniku sa solunskog fronta. I kada smo po četvrti put komemorirali tužnu obljetnicu Njegove smrti, zakleli smo se da ćemo Njegov amanet »Čuvajte Jugoslaviju«, čuvati i pod cijenu najvećih žrtava. 9 oktobra svake godine neka naše misli budu upućene onoj kamenoj ploči u oplenačkoj crkvi, pod kojom sniva vječni san Viteški Kralj Aleksandar I Ujedinitelj.

•

Naš Kralj — Soko je ubijen. Njega više nema među nama. Više nećemo čuti one Njegove divne riječi, koje je uputio Jugoslovenskim Sokolima prilikom I jugoslovenskog svesokolskog sleta 1930 g. u Beogradu: »Od kolenke do groba dužni ste služiti samo Jugoslaviji i jugoslovenskoj ideji. Njene su vaše mišice i vaša srca. Njene imaju da budu sve vaše radosti i ideali, vaše težnje i sva vaša pregnuća.« Iz ovih Njegovih riječi zrcali se Njegova vruća ljubav prema našem Sokolstvu, a ujedno je s time odredio i zadatak nama, jugoslovenskim Sokolima.



Linorez (Ing. arh. O. Gaspari)



† **Knez Arsen.** Naš kraljevski dom zadesio je težak gubitak. Dne 19 oktobra o. g. umro je u Parizu knez Arsen Karadordević, otac našeg Kneza - namesnika Pavla, a brat pokojnog kralja Petra Velikog Osloboditelja.

Pokojni knez Arsen rodio se 3 aprila 1859 u Temišvaru. Već u ranoj mladosti posvetio se vojničkim naukama u Rusiji, gde se kasnije i venčao. Bio je odličan vojnik i vojskovođa, poznat na daleko sa svoje vojničke i strateške sprema i sposobnosti. Učestvovao je u rusko - japanskom ratu kao oficir, a u balkanskim ratovima bio je komandant divizije pod vrhovnom komandantom tadašnjeg prestolonaslednika Aleksandra. Istakao se kao naročito junačan i vešt komandant. Posle svetskog rata povukao se iz vojničkog života i otišao u Francusku, gde je živio skromno i povučeno kao privatnik. Visoki svet ga je malo viđao u svojoj sredini. Bio je tih i povučen.

Dne 23 oktobra sahranjen u zadužbini na Oplencu, u grobnici Kralja Petra Velikog Osloboditelja, uz sve počasti, koje se mogu dati ovako visokoj ličnosti naše Vladarske porodice i kao časnom borcu i vojniku za naše oslobođenje i ujedinjenje.

Večna Mu slava!

Pretsednik Beneš otstupio. Nakon tolikih žrtava, koje su morali da podnesu patnička Čekoslovačka i bratski junački i patnički čekoslovaški narod, zadesio je bratsku zemlju i ovaj teški udarac: brat predsednik dr. Eduard Beneš otstupio je s najvišeg mesta, sa čela mlade i zdrave Republike. Ne mogavši podneti teške bolesti, koje su kao kiša padala na državno i narodno telo njegovog životnog dela, odlučio se na ovaj korak, da ne bi bio uzrokom još i daljnjih jačih muka, kojima je izložen naš bratski narod. Predsednik Beneš bio je desna ruka pok. Masarika, predsednika Oslobo-

ditelja. Čitav svoj život posvetio je svome narodu i svojoj državi, kojoj je dao sve svoje ogromne snage, sposobnosti, sav svoj moralni i intelektualni kapital. Ostavljen od prijatelja i saveznika, predan na milost i nemilost vekovnom neprijatelju svih nas Slovena morao je i taj veliki neimar i slobodar da padne. Ali još valjda ima pravice i na svetu; još valjda nije božica Pravde zaklopila svoje oči i nadamo se, da Pravda konačno pobedi. Želimo bratskom narodu da nadprirodnim snagama izdrži u svom teškom iskušenju, a Slaveni da se već jednom osvete i zbiju u jedinstveno frontu, što baš ovom prilikom nismo mogli da ustvrdimo. Čak naprotiv: slovenski su narodi pomogli da se bratska slovenska zemlja komada i mrevari. To nas boli, ali ne očajavajmo. Bratski čekoslovački narod dao je besbroj dokaza, da je sposoban da živi, da je nepobediv i nesravnjiv u svojem pozitivnom radu više nego iko od njegovih kulturnih suseda. Rodili su se i radaće se novi Masariki i novi Beneši.

Čežnja za domovinom. Ovih dana javile su novine interesantnu pojavu čežnje za rodnim krajem kod životinje. Radi se naime, o jednom zecu. Pred neko vrijeme Mađari su poslali jednu pošiljku zečeva u Berlin radi rasploda. Svaka životinja dobila je i marku. Pred nekoliko dana ubijen je jedan zec i ustvrdilo se, da je taj imao dotičnu marku. Prema tome on je prevalio upravo nevjerovatan put iz Njemačke u Mađarsku. Kako se vidi domovina mu je slabo platila njegovu ljubav. Čim je došao bio je ubijen. (SS)

Kako je oglušio Beethoven. Čuveni svjetski kompozitor Ludvig von Beethoven bio je na koncu svog života gluh. On je oglušio na zanimljiv način; morao je da komponira stvari za jednog tenora, koji nije nikako bio zadovoljan kompozicijom, tako da je Beethoven za njega komponirao po 2-3 puta. I jednom dok je Beethoven

radio neko je zakucao na vrata, što ga je omelo. On se digao sa stolice, a kad je na ulazu vidio tog tenora od bijesa je pao na zemlju i dočekao se na ruke. »A kad sam ustao osjetio sam da više ne čujem!« rekao je Beethoven. (SS)

Koliko ima banaka na svijetu. Društvo naroda izdalo je nadasve zanimljivu statistiku: koliko ima na svijetu narodnih banaka bez štedionica. Tih ima 19.759, a same Sjedinjene Američke Države imaju ih oko 15.000, druga je Rumunija sa 893 banke, treća dolazi Jugoslavija sa 610, Japan 466, Mađarska 421, Švedska 249, Italija 188, Danska 168, Kina 144, Belgija 125, Norveška 105 i Bugarska 100 dok sve ostale zemlje imaju manje od 100 banaka. (SS)

Domaće životinje kod mravi

Poznajemo već preko 2500 raznih životinja, koje su neki sasanari u mravinjaci. Većina između njih nema onde većeg značaja od muhe i pauka u našim stanovima. Mravi ih podnose a da ne vode inače brigu o njima, ma da im ove životinje svojim parazitstvom pogdekad čine štetu. No mnogi sasanari kod mravi vrše ulogu naše domaće životinje. Nalazimo ih uvek samo zajedno s mravima koji im daju sklonište i hranu, koji ih kod svojih seoba u nove kolonije vode sa sobom i koji ih u svom životu upotrebljavaju kao korisne ili luksuzne predmete. Jedna između najneobičnijih luksuznih životinja jeste buba, koja živi u zgradama crvenog grabežljivog mrava. Naći ćete je samo u najdubljim i najskrovitijim mestima mravinjaka; osim toga u raznim se obeležjima tako prilagodila svojim ugostiteljima da i vešt posmatrač jedva može da je nađe. Po veličini naliči na mrava radnika ove vrste, ima i njegovu svetlu crveno smeđu boju, pa i njezino ponašanje nalik je na mravinsko. Kada trči, čini to kao mrav, opipa svojim pipcima zemlju i kad sretno mrava, opipa i njega. Iako bi mrav vrlo dobro mogao da živi i bez ove bube, oblaporan, kakav jeste, ipak se vrlo nerado odreće njezina društva, jer on nalazi kod nje neke sokove koji ga mogu podići u deveto mravinsko nebo. Ove sokove izlučuje buba iz zlatnožutih dlačica svoga zatka. Od čega se ovi sokovi sastoje, to mi ne znamo, ali vidimo, kako mravi onaj deo bubinog tela po čitave satove upravo opsedaju ulagivajući se. Od toga dara hvata nesrećnike tolika besomučnost da pri svom moljakanju zaborave na sve poslove što bi ih morali

vršiti. To je kao bolest, prava manija, i to manija koja je nasledna. Ako se kojoj novoj naseobini ne ponudi buba sama, onda je mravi prvom zgodom gdegod ugrabe i smeste u svom gnezdu. Čim je u gnezdu, ne mora se više brinuti za svoj život. Kako je nesposobna da bi se sama hranila i jer su joj usta tako zakržljala da samostalno uopšte ne može više da grize, mravi joj žitku hranu među kap po kap u usta, čim joj se prohte te prijavi glad pipajući svojim pipcima. Pa i njezino leglo neguju mravi velikim marom, no najnižim stepenima njezinog razvoja nije joj potrebna nikakva briga, jer ženka leže svoj već živ podmladak jednostavno na mravinska jaja, gde ima odmah svoju najtečniju hranu. Ali čim bubine ličinke malo poodrastu, odmah se zauzmu za njih mravi, staraju se za njih više nego za svoje vlastito leglo te ih neprestano hrane najboljim sokovima iz svoje guše. Kad dođe vreme te se ličinka učauri, opet su mravi na poslu. Spreme ličinke u zemlju i čim se učaure, nose ih onda naokolo kao svoje vlastite čaure. Zanimljivo je da tolika pažnja bubinoj čauri ne čini dobro. Većim delom uginu radi toga prenašanja amo tamo; bubi je naime u stanju čaure potreban mir. Sreća je za mrave da oni to ne znaju te da uginu toliko bubinih čaura samo radi njihove prevetike, no pogrešne upotrebljene brige. Zato ostanu žive te se razvijaju samo one čaure što su ih mravi zaboravili u zemlji. Što je starija naseobina, to se mravi više staraju za bube i njezina legla a tim manje za svoj vlastiti podmladak. Ovo zanemarivanje u korist gostiju ima među ostalim i tu posledicu da se mravima radaju kržljave, prividne ženke koje nisu sposobne niti za umnožavanje niti za kakav posao. Tako srće naseobina u sigurnu propast te napokon i izumre. Buba prema tome mrave kvari, ali mravi se uništavaju sami. Kako nauče više da cene ugodno nego potrebno, više slast nego rad, zadu na stranputicu i ova svršava u propadanju celih naroda. To se zbiva od Skandinavije do Sicilije, od Kavkaza do Holandije i Engleske. (S. R.)



ZA ŠALU

Na krivoga se obratio. Lekar: »Je li — Vi se ne osećate dobro? A kako je s Vašim apetitom?« — Bolesnik: »O, ja jedem kao vuk!« — Lekar: »Kako spavate?« — Bolesnik: »Spavam kao puh!« — Lekar: »Onda bi bilo bolje, da se obratite na marvenog lekara!«

Saučešće. Otac šeta sa svojim malim Draganom u gradskom parku. Najednom pita mali: »Tata, kakve su to ptice, što plivaju ovde u ribnjaku?« — »Labudovi, bete moje!« — »Jadne životinje!« — »Zašto jadne?« — »Moraju da peru svako jutro jedan metar vrata!«

Dečija logika. Posle jela ne valja plivati. Milivoj svakako hoće da pliva. Majka klima glavom. »Kako možeš, Milivoje — posle ručka!« — Milivoj se odmah snade te kaže: »Pa mi smo, mamice, danas jeli ribe!«

Točno se izrazio. »Dušane, to ne ide više! Prekjučerašnju noć došao si jučer kući, jučerašnju noć došao si danas — ako mi noćas dođeš kući sutra, onda ćeš nešto dočekati, upamti dobro!«

Zloradi brajko. Karlo je pao u vodu te je došao uveče kući sav moker i prozebao. »Neprestano čini ovaj nevaljalac gluposti,« ljuti se otac, »legni odmah u krevet, ali čim se ugriješ, dobićeš svoju porciju batina!« — Mladi brat, koji leži u istom krevetu, prozbori za nekoliko vremena: »Tata, Karlo se već ugrijao!«

Trgovac. »To nije lepo, gospodo, kod mene kupujete sve na knjižicu, a kod mog konkurenta plaćate odmah.« — Mušterija: »Da, ali zato dolazim k vama češće!«

Elementi. »Nabroji mi, Milica, elemente!« — »Vatra, voda, vazduh, pivo...« — »Ali pivo, zaboga, nije clemenat!« — »Ipak, kad se naime, moj otac napije piva, kaže uvek moja majka: Sad je opet u svom elementu!«

Iz škole. »Jesi li svoju zadaću i povesti zaista sam izradio?« upita učitelj maloga Dragutina. »Jesam, gospodine, samo kod ubojstva mi je pomogao otac.«

Naopako razumeo. Lekar bolesniku: »Vaš će slučaj neobično obogatiti lekarsku znanost!« — »Molim vas, gospodine doktore, nemojte da mi račun bude odviše velik!«

Dobro srce. Učitelj: »Kaži mi, Duško, da li te je tvoj otac kaznio za tvoju nepristojnost?« — Duško: »Nije me kaznio; rekao je, da bi njega više bolelo nego mene.« — Učitelj: »Tvoj otac onda mora da ima neobično dobro srce.« — Duško: »Ne znam, kakvo ima srce, ali ima trganje u rukama.«

Previše traži. »Milena,« kaže Marija ljutito svojoj komšinici, »ja nemam ništa protiv toga, da tvoj sin Rade u školi prepisuje računske zadatke od mog Dragutina, no to prelazi sve granice, da ga izlupa, kad ove zadatke nisu dobro izrađene.«

Trgovac. »Hoćete li da povučete ps ove, što ste mi ih dobacili?« — »Kao trgovac ja nikada ništa ne povlačim. Ja mogu samo da načinim iznimku da ih zamenim za druge.«

Dobar izgovor. Sudac: »Tužitelj tvrdi, da ste mu darili pet šamara.« — Optuženik: »To nije tako, gospodine suče! Bio je samo jedan šamar — ali pošto mi se tužitelj činio odviše slabunjav, dao sam mu ga u četiri obroka.«

Nikada više. Sudac: »Optuženiče, vi ste bili već kažnjeni.« — Optuženik: »Jesam bio, radi zabranjenog kupanja bio sam kažnjen sa 50 din globe, ali od onog vremena nisam se nikada više kupao.«

Autodidakt. »Tata, šta je to, autodidakt?« — »To je čovek, koji je sam učio, bez učitelja.« — »Onda, molim te, neću ni ja više u školu; hoću da budem autodidakt!«



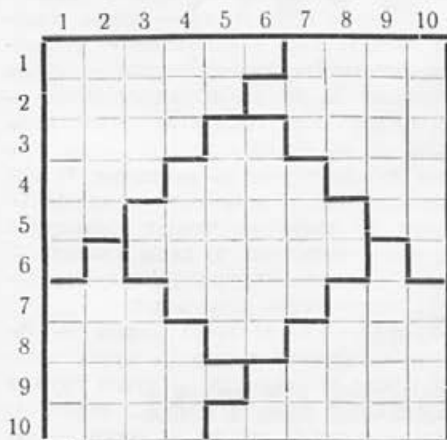
REŠENJA IZ 7—9 BROJA „SOKOLIĆA“

Križanka: Vlak, leto, atom, komšija, Ibar, jata, Arabija, Ivan, Java, analiza, Igor, zora, Ararat, Ana, tat.

Križaljka: Vodoravno: 1) prirodan, 8) porinuti, 15) Risan, 16) paravan, 18) kos, 19) etar, 20) narodan, 22) PT, 23) dek, 24) vaši, 25) as, 26) visio, 28) gr, 29) levi, 30) at, 31) prorok, 32) sila, 33) Atik(a), 35) eden, 36) va, 38) milina, 40) RS, 42) Edip, 44) on, 46) Kana, 47) šala, 49) Aco, 50) rasa, 52) nk, 53) sahata, 55) as, 56) lava, 58) apel, 60) vila, 62) rikati, 62 a) ad, 63) Lika, 64) š o, 65) atari, 66) Kr, 67) seta, 68) naj, 69) si, 70) proliti, 72) Nera, 73) Aka, 75) previja, 76) Marat, 77) navijači, 78) oktogoni. — Okomito: 1) predgovor, 2) riter, 3) Isak, 4) rar, 5) on, 6) apaši, 7) nari, 8) padati, 9) ovas, 10) ran, 11) in, 12) uk, 13) topionica, 14) istok, 17) ro, 20) navalan, 21) čiode, 24) velik, 26) vre, 27) sreda, 29) Lim, 30) ata, 33) Ana, 34) krah, 37) analitika, 39) inka, 41) slaviti, 43) postojati, 45) Osaka, 47) šal, 48) Atika, 51) Avari, 53) sed, 54) ala, 57) ati, 59) parovi, 62) rasan, 63) letak, 64) šaran, 68) Nero, 70) pra, 71) li, 74) av, 75) pj, 76) mo.

РЕБУС

Саставили нараштајци
Сокол друштва Бешка



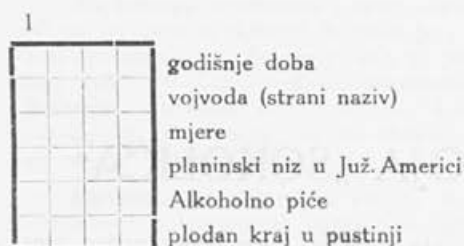
Водоравно: 1) из тога се пере — кочије; 2) мирис — коњски ход; 3) губи равнотежу — напиј се — задах; 4) хвата се зими по дрвећу — запета — наопако; множење пчела; 5) јесте — хајка — са ве значи прва жена; 6) самогласник — сугласник — поименични списак — сугласник — тона; 7) коњски ход — грчко име — број; 8) притока Уне — са »р« натрашке иде — азијска држава; 9) канабе — прима мито; 10) граница општине — удиже мирис.

Усправно: 1) улаз у дворште — острво у Америци; 2) плућење — наша покрајина; 3) отишле су јесенае — напој се — поспана; 4) облик од глагола имати — запета — већи од краља; 5) заменица — хајка — килограм скраћ. — метар скраћ.; 6) самогласник — сугласник — поименични

списак — заменица; 7) коњски ход — грчко име — Персијски цар; 8) врта уљз — са р напред, наопашке иде — појили се; 9) тат — пријатељ нашега народа 10) строј — куршум.

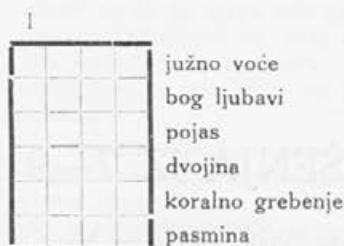
ISPUNJALKE

IVO MILETA,
Rogoznica



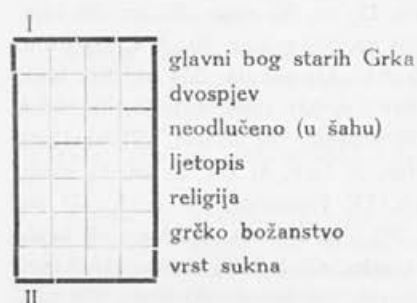
godišnje doba
vojvoda (strani naziv)
mjere
planinski niz u Juž. Americi
Alkoholno piće
plodan kraj u pustinji

Od I do II jugoslovenski sokolski pozdrav



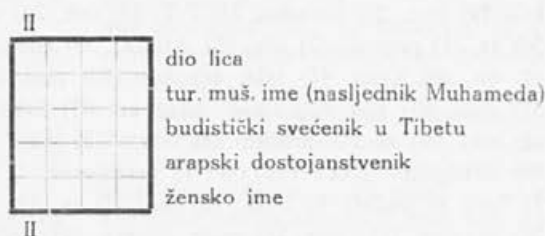
južno voće
bog ljubavi
pojas
dvojina
koralno grebenje
pasmina

Od I do II češki sokolski pozdrav



glavni bog starih Grka
dvospjev
neodlučeno (u šahu)
ljetopis
religija
grčko božanstvo
vrst sukna

Od I do II bugarski sokolski pozdrav

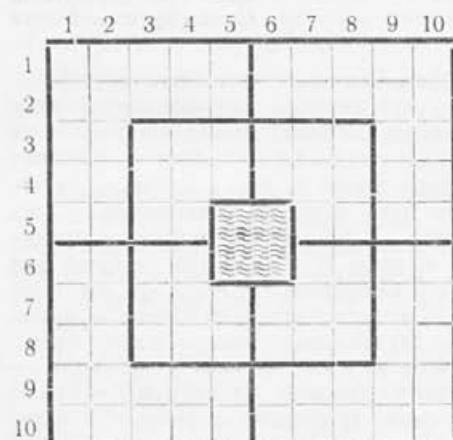


dio lica
tur. muž. ime (nasljednik Muhameda)
budistički svećenik u Tibetu
arapski dostojanstvenik
žensko ime

Od I do II poljski sokolski pozdrav

РЕБУС

Саставили нараштајни
Сокол. друштва Бешка



100 m² — свеза — врста књижевног производа — чота; 5) сво ти — зачин — заменица — 100 m²; 6) њега — грчко слово — првак — предлог; 7) коњ — део времена — аждаја — речница за одобравање; 8) Негација — познат филмски комичар — пораз у шаху — заменица; 9) други надеж од једног плода — варош у истоименом нашем заливу; 10) врста заната — свечане униформе.

Водоравно: 1) Мушко име — зам. старешине Савеза СКЈ; 2) свечана униформа — хунском вођи; 3) ли — дивља животиња — пета нога у животиње — јединица за отпор; 4) слово латинице — позив на телефону — плод (без задњег слова) — њега; 5) египатско божанство — заменица — коњ — 100 m²; 6) заменица — то исто — део коњске спреме — заменица; 7) коњ — женско име у дозивању — арђаја — предлог; 8) свеза — чувени француски лист, ура — заменица; 9) наша планина — време када тело мирује; 10) плућна болест — источњачки иструменат.

Усправно: 1) врста заната — за- тварач; 2) идеална појава — друга поко- шена трава; 3) заменица — сукоб оружја — сисар који живи у мору — парин; 4)